

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ KEKEMELİĞİ
OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN AKRAN
İLİŞKİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI:
ESKİŞEHİR ÖRNEKLEMİ
Yüksek Lisans Tezi**

Şükriye KAYHAN AKTÜRK

Eskişehir, 2016

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ KEKEMELİĞİ
OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN AKRAN
İLİŞKİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI:
ESKİŞEHİR ÖRNEKLEMİ**

Şükriye KAYHAN AKTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. R. Sertan ÖZDEMİR**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Temmuz, 2016**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Şükriye Kayhan Aktürk'ün "Okul Öncesi Dönemdeki Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Akran İlişkilerinin Karşılaştırılması: Eskişehir Örneği" başlıklı tezi 14/07/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı-Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	: Yrd. Doç. Dr. R. Sertan ÖZDEMİR	.....
Üye	: Doç. Dr. S. Tülin FİDAN	.....
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Elçin TADIHAN ÖZKAN	.....

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ KEKEMELİĞİ OLAN VE OLMAYAN ÇOCUKLARIN AKRAN İLİŞKİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: ESKİŞEHİR ÖRNEKLEMİ

Şükriye KAYHAN AKTÜRK

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Temmuz, 2016

Danışman: Yrd. Doç. Dr. R. Sertan ÖZDEMİR

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde kekemeliği olan ve olmayan çocukların akran ilişkilerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, 5-6 yaş aralığındaki kekemeliği olan (n=45) ve olmayan (n=45) toplam 90 çocuk ve bu çocukların sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak “Çocuk Bilgi Formu”, “Çocuk Davranış Ölçeği” ve “Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak Mann Whitney-U Testi ve Ki Kare (Chi Square) Testi ile analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda; kekemeliği olan ve olmayan grupların akran ilişkilerinin “Asosyal Davranış Gösterme”, “Akranlarınca Dışlanma”, “Korkulu-Kaygılı Davranış Gösterme”, “Çekingen Davranış Gösterme” ve “Aşırı Hareketlilik” alt boyutları bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Kekemeliği olan gruptaki çocuklar tüm bu alt boyutlardan kekemeliği olmayan gruptaki çocuklardan daha yüksek puanlar almışlardır. Bunun yanında, kekemeliği olan ve olmayan gruplar arasında akran ilişkilerinin “Başkalarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme” ve “Saldırgan Davranış Gösterme” alt boyutları bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık saptanmamıştır. Kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grubun “Akran Şiddetine Maruz Kalma” puanları bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Kekemeliği olan grubun “Akran Şiddetine Maruz Kalma” puanlarının kekemeliği olmayan gruptan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında “Okula Uyum Sorunu Yaşama” değişkeni bakımından anlamlı düzeyde bir fark olduğu saptanmıştır. Okula uyum sorunu yaşayan çocukların kekemeliği olan grupta kekemeliği olmayan gruba göre sayıca daha fazla olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kekemelik, Akran İlişkileri, Akran Şiddetine Maruz Kalma

ABSTRACT

A COMPARISON OF PEER RELATIONS AMONG PRESCHOOL CHILDREN WHO STUTTER AND NON-STUTTER: ESKİŞEHİR SAMPLE

Şükriye KAYHAN AKTÜRK

Department of Speech and Language Pathology

Anadolu University, Graduate School of Health Sciences, July, 2016

Supervisor: Asst. Prof. Dr. R. Sertan ÖZDEMİR

This study aims to compare the peer relations of children who stutter and non-stutter in the preschool period. The study group consists of 90 stuttering (n=45) and non-stuttering (n=45) children ranging in age from 5 to 6 and their classroom teachers.

In this study, “Children Information Form”, “Children’s Behavior Scale” and “Victimization Scale” were used as data collection tools. The data obtained were analyzed by using SPSS 21.0 package program. Mann Whitney-U Test and Chi-Square Test were used for analyses.

The results showed that, the peer relations of the groups who stutter and non-stutter have been found to vary significantly in terms of subscales of showing “Anti-social Behavior”, “Fearful-Anxious Behavior”, “Timid Behavior”, “Exclusion by Peers” and “Hyperactivity”. The group of children with stuttering have taken higher points from all these sub-scales than non-stuttering children. In addition to this, no significant difference was found between stuttering and non-stuttering groups in terms of subscales of showing “Aggressive Behavior” and “Pro-Social Behavior”. The stuttering and non-stuttering groups were found to differ significantly in terms of their points in “Peer Victimization”. The points of stuttering group for “Peer Victimization” is higher than non-stuttering group. Finally, a significant difference was found between the stuttering group and non-stuttering group in terms of the variable of “School Adjustment Problem”. In the group of stuttering children, the number of children with the problem of school adjustment was found to be higher than in non-stuttering group.

Keywords: Stuttering, Peer Relations, Peer Victimization

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı yapmam için beni cesaretlendiren, farklı şehirlerde olmamıza rağmen araştırmamı yürütebilmem için destek sağlayan, bilgisi ve deneyimi ile yol gösteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. R. Sertan Özdemir'e,

İnsan yaşamında en kritik dönem olan erken çocukluk dönemine dair araştırmalar yapmam hususunda ilham veren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Şevda Bekman'a,

Ders ve uygulama sürecinde bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım değerli hocalarım Prof. Dr. Seyhun Topbaş, Prof. Dr. İlknur Maviş, Prof. Dr. Pınar Ege, Prof. Dr. Şükrü Torun, Doç. Dr. Bülent Toğram, Yrd. Doç. Dr. Aylin Müge Tunçer, Yrd. Doç. Dr. Elçin Tadihan Özkan, Yrd. Doç. Dr. Müzeyyen Çiyiltepe, Yrd. Doç. Dr. Özlem Ünal, Yrd. Doç. Dr. Selçuk Güven ve Dr. Ayşe Aydın'a,

Tezimin istatistik analizlerinde bana rehberlik eden Yrd. Doç. Dr. Cengiz Bal'a,

Verileri toplamamda yardımcı olan tüm DİLKOM personeline, araştırmam için onay veren velilere ve ölçekleri içtenlikle dolduran öğretmenlere,

Tüm süreç boyunca olumlu bakış açısıyla destek veren, bu yola girmeme vesile olan kıymetli arkadaşım Ebru Erdoğan'a,

Eskişehir maceramda birlikte acı-tatlı çok şey paylaştığım değerli arkadaşım Havva Korkmaz'a,

Her zaman yanımda olup destek veren; mutlu olmam için ellerinden gelen her şeyi yapan, bana kendimi şanslı hissettiren aileme,

Bu süreci benim için kolaylaştırmak adına üç yıl boyunca Ankara-Eskişehir tren hattında kilometrelerce yol yapan fedakâr eşim Şamil AKTÜRK'e,

Bu yola benimle birlikte anne karnında başlayan, benimle beraber ders dinleyen; doğumundan itibaren dil gelişimi ve hayata dair bana pek çok şey öğreten canım oğlum Ömer'e,

Sonsuz teşekkürler...

14/07/2016

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Şükriye KAYHAN AKTÜRK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	5
2. ALAN YAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kekemelik Tanımı.....	6
2.2. Kekemeliğin Epidemiyolojisi	7
2.2.1. Başlangıç yaşı ve süreç	7
2.2.2. Yaygınlık ve sıklık.....	8
2.2.3. Cinsiyet dağılımı.....	9
2.3. Akran İlişkilerinin Tanımı.....	9
2.4. Akran İlişkilerinin Önemi.....	10

2.5. Akran İlişkilerinin Çeşitleri	11
2.5.1. Akranlarınca kabul edilme	11
2.5.2. Akranlarınca ihmal edilme	12
2.5.3. Akranlarınca reddedilme.....	12
2.5.4. Akranlarına şiddet uygulama: Zorbalık	13
2.5.5. Akranlarının şiddetine maruz kalma	14
2.6. Akran İlişkilerini Etkileyen Faktörler	14
2.6.1. Bireysel faktörler	14
2.6.2. Çevresel faktörler	17
2.6.3. Dil ve konuşma gelişimi.....	18
2.7. Kekemelik ve Akran İlişkileri Üzerine Gerçekleştirilen Araştırmalar	19
3. YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	26
3.3. Katılımcıların Belirlenme Ölçütleri	27
3.4. Veri Toplama Araçları	28
3.4.1. Çocuk Bilgi Formu.....	28
3.4.2. Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği	28
3.4.3. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği	30
3.5. Verilerin Toplanması	31
3.6. Verilerin Çözümlemesi	31
4. BULGULAR	32
4.1. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Başkalarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	32
4.2. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Asosyal Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	32
4.3. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Akranlarınca Dışlanma” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	33

4.4. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Korkulu-Kaygılı Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	34
4.5. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Çekingen Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	34
4.6. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Aşırı Hareketlilik” Puanları Bakımından Karşılaştırılması.....	35
4.7. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Saldırgan Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	35
4.8. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Akran Şiddetine Maruz Kalma” Puanları Bakımından Karşılaştırılması	36
4.9. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Okula Uyum Sorunu Yaşama” Durumu Bakımından Karşılaştırılması.....	37
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	38
5.1. Tartışma	38
5.2. Sonuç	44
5.3. Öneriler	46
KAYNAKÇA	47

EKLER

EK-1: Çocuk Bilgi Formu

EK-2: Çocuk Davranış Ölçeğinin Bazı Maddeleri

EK-3: Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinin Bazı Maddeleri

EK-4: Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

EK-5: Ölçek Kullanım İzinleri

EK-6: Etik Kurul İzni

EK-7: Kekemeliği olan ve Kekemeliği Olmayan Grup Verilerinin

Normal Dağılım Gösterip Göstermediğine İlişkin

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Testi Bulguları

ÖZGEÇMİŞ

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1. Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Demografik Bilgileri	27
Çizelge 4.1. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Başkalarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	32
Çizelge 4.2. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Asosyal Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	33
Çizelge 4.3. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Akranlarınca Dışlanma Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	33
Çizelge 4.4. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Korkulu-Kaygılı Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	34
Çizelge 4.5. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Çekingen Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	34
Çizelge 4.6. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Aşırı Hareketlilik Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	35
Çizelge 4.7. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Saldırgan Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	36
Çizelge 4.8. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Akran Şiddetine Maruz Kalma Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	36
Çizelge 4.9. Okula Uyum Sorunu Yaşamamanın Kekemeliği Olma Değişkenine Bağımlı Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları	37

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

α	: alfa
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Alt gruplardaki katılımcı sayısı
N	: Toplam Katılımcı Sayısı
Ort.	: Ortalama
P	: Anlamlılık Değeri
sd	: Serbestlik Derecesi
S.O.	: Sıralar Ortalaması
S.T	: Sıralar Toplamı
Std. Sapma	: Standart Sapma
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
X^2	: Ki kare
Z	: Z puanı

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Konuşmada akıcılık basit bir şekilde çaba gösterilmeden gerçekleşen konuşma akışı olarak tanımlanmaktadır. Dil ve konuşma bozukluklarının en yaygın görülen türlerinden biri olan kekemelik, konuşmanın akıcılığını bozan bir iletişim bozukluğudur. Kekemelik, konuşmanın devam eden akıcılığının olağan dışı yüksek sıklıkta ve/veya sürede sekteye uğramasıdır. Bu kesintiler genellikle (a) ses, hece veya tek heceli sözcük tekrarı, (b) seslerin uzaması ve (c) sesletim ya da hava akımındaki bloklar şeklinde görülmektedir (Guitar, 2006). Kekemelik çocukluk dönemi boyunca herhangi bir yaşta başlayabilmektedir. Bunun yanında, kekemelik vakalarının büyük çoğunluğu, dil ve konuşma gelişiminin erken evrelerinde yani okul öncesi dönemde ortaya çıkmaktadır (Konrot, 2003; Yairi ve Ambrose, 2005).

Kekemeliğin nedenlerine ilişkin pek çok teori ortaya atılmasına rağmen kekemeliğin nedeni henüz tam olarak bilinmemektedir (Guitar, 2006). Kekemeliğe yönelik gerçekleştirilen güncel araştırmalar, bu konuyu ele alırken birçok faktörün göz önünde bulundurulmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle kekemelik; bilişsel, fiziksel, dilsel, duygusal ve sosyal bileşenler arasındaki etkileşimler temel alınarak çok boyutlu olarak incelenmelidir (Smith ve Kelly, 1997; Zebrowski ve Kelly, 2002; Walden, Frankel, Buhr, Johnson, Conture ve Karrass, 2012).

Kekemeliğin nedeni henüz tam bilinmese de bu durumun kişinin sosyal gelişimine dair bir takım sonuçları beraberinde getireceği düşünülebilir. Akran ilişkileri, çocuğun sosyal gelişiminde büyük bir role sahiptir (Wood, Cowan ve Baker, 2002). Erken dönemde geliştirilen akran ilişkileri çocuğun hem o dönemde hem de ileriki yıllarda sergileyeceği sosyal ve duygusal uyumun belirleyicisidir (Gülay, 2009b). Akran ilişkilerinin temelleri ilk deneyimler yoluyla okul öncesi dönemde atılmaktadır (Wood, Cowan ve Baker, 2002). Bu dönemde çocuğun kekemelik yaşaması sosyal yaşam için oldukça önemli olan akran ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Bazı durumlarda kekemeliği olan çocuklar akranları tarafından nötr ya da olumlu tutumlarla karşılaşabilmektedir. Bunun yanında, çocuğun kekemeliğe sahip olması olumsuz akran tutumlarını da beraberinde getirebilmektedir (Langevin, Packman ve Onslow, 2009). Örneğin kekemeliği olan çocuklar konuşmalarından dolayı akranları arasında alay konusu

olabilmektedirler (Langevin, Bortnick, Hammer ve Wiebe, 1998). Kekemeliği olan çocuklar kekemeliği olmayan akranlarına kıyasla daha az lider olarak görülebilmekte ve daha fazla akran zorbalığına maruz kalabilmektedirler (Davis, Howell ve Cooke, 2002).

Kekemeliği olan çocukların akran ilişkilerini inceleyen yurt dışı kaynaklı araştırmaların genellikle kekemeliği olan ve kekemeliği olmayan iki grubun karşılaştırılması yoluyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Alan yazın taraması sonucunda Türkiye’de okul öncesi dönemde kekemeliği olan çocukların akran ilişkilerini inceleyen yeterli sayıda çalışmanın olmadığı görülmektedir. Ülkemizde bu alandaki çalışmaların eksik oluşu bu çalışmanın çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır.

Bu noktadan hareketle, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu kekemeliği olan ve olmayan çocukların akran ilişkileri karşılaştırmalı olarak incelenmesinin konuyla ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Amaç

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu kekemeliği olan ve kekemeliği olmayan çocukların akran ilişkilerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi hedeflemektedir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında akran ilişkilerinin “başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından fark var mıdır?
2. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında akran ilişkilerinin “asosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından fark var mıdır?
3. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında akran ilişkilerinin “akranlarınca dışlanma” alt boyutu bakımından fark var mıdır?
4. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında akran ilişkilerinin “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutu bakımından fark var mıdır?
5. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında; akran ilişkilerinin “asosyal davranış gösterme”, “akranlarınca dışlanma” ve “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutlarının toplamı olan “çekingen davranış gösterme” puanları bakımından fark var mıdır?
6. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında akran ilişkilerinin “aşırı hareketlilik” alt boyutu bakımından fark var mıdır?

7. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında akran ilişkilerinin “saldırgan davranış gösterme” alt boyutu bakımından fark var mıdır?
8. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında “akran şiddetine maruz kalma” puanları bakımından fark var mıdır?
9. Kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu arasında “okula uyum sorunu yaşama” durumu bakımından fark var mıdır?

1.3. Önem

Erken çocukluk dönemindeki akran ilişkileri çocuğun pek çok gelişim alanını kısa ya da uzun vadeli olarak etkilediği için oldukça önemlidir. Çocuğun akranlarıyla sosyal etkileşim kurabilmesi; çocuğun bilişsel becerilerinin, dil ediniminin ve sosyal becerilerinin gelişimi ile yakından ilişkilidir (Bronson, HauserCram ve Warfield, 1995). Dil ve konuşma becerileri küçük çocukların akranları tarafından kabul edilmesinde rol oynamaktadır. Bu becerilerin gelişmesiyle birlikte çocuklar duygu ve düşüncelerini ifade ederek akranlarıyla yakınlaşabilir, iletişim kurabilir veya akranlarıyla yaşadığı problemleri çözebilirler (Kostelnik vd., 2006).

Herhangi bir konuşma ve dil bozukluğu olmayan çocuklar iletişimi başlatmada ve bu iletişimi uzun süre sürdürmede daha başarılıdır ve bu çocuklar sosyal ilişkilerinde akranları tarafından daha çok tercih edilmektedirler. Bunun yanında sınırlı iletişim becerisine sahip olan çocuklar iletişimi başlatmakta zorlanmakta ve iletişimi sürdürürken kısa cevapları ve sözsüz iletişim yöntemlerini daha çok kullanmaktadırlar (Rice, Sell ve Hadley, 1991). Gertner, Rice ve Hadley (1994) tarafından gerçekleştirilen araştırmada dil-konuşma bozukluğu olan ve olmayan okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda normal gelişim gösteren çocukların akranları tarafından daha olumlu algılandıkları; dil ve konuşma problemi olan çocukların ise akranlarınca daha çok “sevilmeyen”, “etkisiz” olarak görüldükleri saptanmıştır. Bu noktada, konuşmalarının akıcı olmaması nedeniyle kendini ifade etmede bir takım güçlükler yaşayan kekemeliği olan okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapılmış olan araştırmalar dikkate alındığında, farklı ülkelerde ve kültürlerde okul öncesi dönemde kekemeliği olan çocukların akran ilişkilerini inceleyen çok sayıda araştırmanın olduğu görülmüştür. Yurt dışında erken dönemde kekemelik ve akran ilişkilerinin incelenmesine yönelik çalışmaların varlığına rağmen ülkemizde yeterli

araştırmaya rastlanmamıştır. Bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı olması bakımından yapılan çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanında; kekemeliği olan ve kekemeliği olmayan okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin incelenerek bu iki grup arasındaki farkların saptanmasının; dil ve konuşma terapistlerinin, psikolojik danışmanların ve okul öncesi öğretmenlerinin önleyici çalışmalar planlamasına, müdahale yöntemlerini belirlemesine ve öğrencilerin sosyal gelişimine uygun programları hazırlamasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın dil ve konuşma terapistlerine, öğretmenlere ve velilere; kekemeliği olan çocukların akran ilişkilerine dair farklı bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmanın bu alandaki gelecek çalışmalara örnek niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Kullanılan ölçekler kekemeliği olan ve olmayan çocukların sınıf öğretmenlerince samimi ve doğru bir şekilde doldurulmuştur.
2. Çocuklar ve çocukların sınıf arkadaşları ölçekleri dolduran sınıf öğretmenleri tarafından iyi tanınmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma 2015-2016 eğitim-öğretim yılları içerisinde Eskişehir ilinde okul öncesi eğitim almakta olan 5-6 yaş grubu çocuklar ile sınırlıdır.
2. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular, ilgili ölçme araçlarının ölçtükleri özellikler ve ölçekleri dolduran öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Akran İlişkileri: Akran ilişkileri; aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı ve sosyal bağlamı paylaşan bireyler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimin bütünüdür (Gülay, 2009a).

Akran Şiddetine Maruz Kalma: Gücsüz olan çocuğun, kendisinden daha güçlü olan çocuk veya çocuklar tarafından herhangi bir tahrik unsuru olmamasına rağmen tekrarlanan bir şekilde zorbalığa uğramasıdır (Olweus, 1993).

Kekemelik: Konuşmanın devam eden akıcılığının olağandışı yüksek sıklıkta ve/veya sürede sekteye uğramasıdır. Bu kesintiler genellikle (a) ses, hece veya tek heceli sözcük tekrarı, (b) seslerin uzaması ve (c) sesletim ya da hava akımındaki bloklar şeklinde görülmektedir (Guitar, 2006).

2. ALAN YAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kekemelik Tanımı

Genel olarak akıcılık, konuşmanın basit bir şekilde çaba gösterilmeden gerçekleşmesidir. Kekemeliği tanımlarken akıcı ve akıcı olmayan konuşmaya vurgu yapılmaktadır. Dalton ve Hardcastle (1977), akıcı konuşma ile akıcı olmayan konuşmayı bazı değişkenler doğrultusunda ele almışlardır. Bu değişkenler; (a) tekrar, uzatma, ünlem ve düzeltme gibi fazlalık seslerin varlığı, (b) duraklamaların yeri ve tekrarlanma sıklığı, (c) konuşmadaki ritmik yapılandırma, (d) tonlama ve vurgu, (e) genel konuşma hızıdır.

Hızlı bozuk konuşma ile birlikte akıcılık bozuklukları kategorisinde yer alan kekemelik ise konuşmanın devam eden akıcılığının olağan dışı yüksek sıklıkta ve/veya sürede sekteye uğramasıdır. Bu kesintiler genellikle (a) ses, hece veya tek heceli sözcük tekrarı, (b) seslerin uzaması ve (c) sesletim ya da hava akımındaki bloklar şeklinde görülmektedir. Kekelemeye başlayan konuşmacı tekrarlamalarına, uzatmalarına ve diğer engellenmelerine karşın kelimeleri çıkarmak için kendini zorlar veya tıkanmamak için ekstra sesler, kelimeler veya hareketlere başvurur (Guitar, 2006). Başka bir deyişle kekemelik; tekrarlar, uzatmalar ve bloklar gibi özellikleri içeren ve bu nedenle konuşma akışını sekteye uğratan bir konuşma bozukluğudur (Bloodstein, 1995). Kekemelik ileri yaşlarda sonradan edinilebileceği gibi gelişimsel de olabilir. Kekemeliğin bir alt türü olan gelişimsel kekemelik yaygın bir şekilde görülen, genellikle okul öncesi dönemde başlayan ve uzun seneler devam edebilen bir konuşma bozukluğudur (Ward, 2008).

Kekemeliği olan çocuklarda konuşmada akıcısızlığın yanında göz kırpması, yüz buruşturması, el vurma, gözlerini kaçırma gibi iletişim becerilerini etkileyen “ikincil davranışlar” gözlenebilmektedir (Conture ve Kelly, 1991). Bunun yanında, bazı çocukların yaşadıkları deneyimler neticesinde bazı sözcük ve seslerde daha çok takıldıklarını düşünerek sözcük değiştirme gibi dolaylı yöntemlere başvurdukları bilinmektedir (Bloodstein, 1995).

Kekemeliğin nedeni henüz tam bilinmemektedir. Bilim adamları kekemeliği oluşturan faktörleri ellerindeki ipuçlarına dayandırarak bir takım sebeplerle ilişkilendirmiştir. Genetik ve çevresel etmenler bu sebepler arasındadır. Yine erken çocuklukta ortaya çıkan stres faktörleri ile kekemeliğin gelişmesinin ilişkilendirilmesi de üzerinde durulan bir husustur. Bir çocukta kardeşi doğduktan veya yeni bir eve taşındıktan sonra kekemelik görülmesi bu duruma örnektir (Guitar, 2006).

Sonuç olarak bağımsız veya etkileşim içindeki birçok faktör nörofiziksel olarak yatkın olan çocuklarda kekemeliğin başlamasına sebebiyet verebilir (Guitar, 2006). Bu noktada, nedeni tam olarak bilinmeyen kekemeliğin bir takım bilişsel, motor, dilsel, nörolojik ve çevresel faktörlerden etkilendiği düşünülebilir (Ward, 2008).

2.2. Kekemeliğin Epidemiyolojisi

2.2.1. Başlangıç yaşı ve süreç

Kekemelik çocukluk dönemi boyunca herhangi bir yaşta başlayabilmektedir. Bunun yanında, kekemelik vakalarının büyük çoğunluğu, dil ve konuşma gelişiminin erken evrelerinde yani okul öncesi dönemde ortaya çıkmaktadır (Konrot, 2003; Yairi ve Ambrose, 2005).

Kekemeliğin başlangıcı ile ilgili ilk bilgiler kekemeliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin geçmişte yaşadığı olayları derlemesiyle ortaya çıkmıştır. Ancak bu bilgilerin net ve güvenilir olmamasından dolayı araştırmacılar, çocukta kekemeliğin başlamasından hemen sonra ebeveynlerle görüşmeler yaparak çocukların ses kayıtlarını incelemişlerdir. Araştırmacıların çoğunluğu kekemeliğin çocukluk döneminin herhangi bir zamanında, ancak genellikle 18 ay civarı çocuğun kelimeleri birleştirmeye başlamasından itibaren başlayarak 11-12 yaşlar civarına, ergenliğe kadar uzayabileceği konusunda hem fikirdirler (Guitar, 2006). Bloodstein (1995) kekemeliğin başlangıcının genellikle 2-5 yaşları arasında olduğunu belirtmektedir. Bu sebeplerden ötürü kekemeliğin başlangıcının sesleri çıkarmaktan öte konuşma dilini iletişim amaçlı kullanımıyla ilişkili olduğu düşünülebilir (Guitar, 2006). Kekemeliği olan çocukların %65'inin 2,5 yaşından önce; %85'inin ise 3,5 yaşından önce kekelemeye başladıkları bilinmektedir (Yairi ve Ambrose, 1999).

Kekemelik genellikle konuşmayı öğrenmeye başlayan çocuklarda uzatmalar ve tekrar sıklığında aşamalı artış olarak baş göstermektedir. Buna ek olarak bazı durumlarda; kekemelik çocuğun konuşma esnasında gösterdiği fiziksel gerginlik miktarında artışın yanında süre ve sıklık bakımından dikkat çeken akıcısızlık ile aniden ortaya çıkabilmektedir. Kekemelik başlangıçta birkaç gün veya hafta süreklilik gösterirken daha sonra kaybolabilir veya bir süre aradan sonra tekrar başlayabilir. Yine bazı durumlarda kekemelik birkaç ay sonra sonlanabilir ya da başlangıçtan itibaren tutarlı bir şekilde devamlılık gösterebilir (Guitar, 2006). Okul öncesi dönemde kekemeliği olan çocukların

yaklaşık %75'inin kendiliğinden iyileştiği görülmektedir ve kendiliğinden iyileşme gösteren çocuklarda, kekemeliğin başlangıçtan hemen hemen 2-3 yıl sonra iyileştiği düşünülmektedir (Yairi ve Ambrose, 1999).

Kekemelik ortaya çıktıktan 1-2 ay sonra kaybolabileceği gibi giderek daha da şiddetlenebilir. Kekemeliğin şiddetlenmesinde öğrenilmiş tepkilerin etkili olabileceği düşünülebilir. Okuldaki arkadaşları ya da bilinçsiz yetişkinler çocuğun kekemeliği ile ilgili yüksek düzeyde bir öz bilinç geliştirmesine sebebiyet verebilirler. Çocuk böylece kekemeliğin geleceği anı öğrenir, bundan kaçınmaya çalışır ve bu durum kaygıya yol açar. Yetişkinliğe geçişle kekeleme korkusu ve bunu önleme isteği kişinin hayat biçimini etkiler. Yetişkin birey iş yükünü azaltarak, arkadaşlarını seçerek ve dalga geçilmesini önleyerek bu durumla mücadele edebilir (Guitar, 2006).

2.2.2. Yaygınlık ve sıklık

Guitar (2006), kekemeliğin dünyanın her yerinde, her kültürde ve ırkta bulunabileceğini ve hiçbir şekilde meslek, gelir, zeka seviyesi, yaş gözetmediğini; hem kadınlarda hem erkeklerde görülebileceğini vurgulamıştır. Bloodstein ve Ratner (2008), her yüz kişiden beşinin (%5) yaşamanın belirli bir döneminde kekelediğini belirtmektedir.

Craig ve diğerleri (2002) araştırmalarında kekemeliğin yaşam boyunca tüm toplumdaki yaygınlığını araştırmışlardır. Araştırmaya telefon görüşmesi yolu ile 12,131 kişi katılmıştır. Bu kişilere kekemeliğin tanımına dair bilgi verilerek çevrelerinde kekemeliği olan birey olup olmadığı sorulmuştur. Cevabın "evet" olması durumunda kekemeliği olan kişilerden izin alınarak bu kişilerin ses kayıtları incelenmiştir. Sonuç olarak kekemeliğin tüm toplumdaki görülme oranı %0.72 olarak bulunmuştur. Bu oranın küçük çocuklarda daha yüksek (%1.4); ergenlik döneminde ise daha düşük (%0.53) olduğu saptanmıştır. Bunun yanında, araştırmaya katılan bireylere çevrelerinde hayatlarının bir döneminde kekemeliği olan bireylerin olup olmadığı sorularak toplumunda kekemelik görülme riski hesaplanmıştır. Bu sayede toplumda kekemelik görülme riskinin yetişkinlerde (21-50 yaş) %2.1; küçük çocuklarda (2-5 yaş) %2.8; ve daha büyük çocuklarda (6-10 yaş) %3.4 olduğu sonucuna varılmıştır.

Proctor, Yairi, Duff ve Zhang (2008), okul öncesi dönem çocuklarında kekemeliğin sıklığını araştırmışlardır. Yaşları 2-5 arasında olan Afrika kökenli ve Avrupa kökenli Amerikan çocuklarda kekemelik görülme sıklığı karşılaştırılmıştır.

Araştırmaya 3164 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda her iki grupta da kekemeliğin görülme oranı %2.52 olarak bulunmuştur. Her iki ırk grubunda da kekemeliği olan erkek çocukların (%72) kız çocuklardan (%28) daha fazla olduğu görülmüştür. Gruplar arasında yaş ve ırka göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

2.2.3. Cinsiyet dağılımı

Kekemeliğin başlangıç döneminde cinsiyet oranları birbirine daha yakındır. Yapılan araştırmalarda bu oranın yaşla birlikte arttığı ve ileri yaşlarda kekemeliği olan bireylerin çoğunun erkek olduğu yönündedir (Bloodstein, 1995). Craig ve diğerleri (2002) tarafından yapılan araştırma da bu bulguyu desteklemektedir. Öyle ki bu araştırmada küçük çocuklarda erkek-kız oranının 2.3/1 iken; ergenlik döneminde bu oranın 4/1 olduğu görülmüştür. Proctor ve diğerleri (2008) tarafından 2-5 yaş arası çocukların katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonucunda kekemeliğin erkek çocuklarda (%72), kız çocuklardan (%28) daha yaygın olduğu saptanmıştır.

Kronik kekemeliği olan bireylerin yaklaşık olarak % 75 - %80'inin erkek olduğu bilinmektedir (Bloodstein, 1970). Dworzynski ve diğerleri (2007) okulöncesi dönemde kekemeliği olan çocukların yaklaşık olarak %66'sının erkek olduğunu belirtmiştir. Yetişkinlik döneminde erkek ve kız dağılımındaki makas daha fazla açılmakta ve kekemelik vakalarının hemen hemen %80'ini erkekler oluşturmaktadır (Onslow, 2004).

2.3. Akran İlişkilerinin Tanımı

Akran ilişkileri; aynı yaş veya gelişim seviyesinde olan; birbirine benzeyen geçmişi, değerleri ve sosyal bağlamı paylaşan bireyler arasında karşılıklık ve süreklilik gösteren etkileşimlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Gülay, 2009a). Kemple (1991), akran ilişkilerini yetişkin-çocuk ilişkisinden farklı olarak kendine özgü özellikleri olan ve çocuğun sosyal gelişimi bakımından büyük önem taşıyan, yetişkinlerle olan ilişkilerinde edinmeyeceği türde çeşitli rollere sahip olduğu ilişkiler olarak ele almaktadır. Ladd (2005) ise okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerini sözlü veya fiziksel olarak akran gruplarında gerçekleşen davranışsal süreçler olarak ele almaktadır.

Büyüdükçe çocukların aileleriyle geçirdikleri zamanda azalma olurken akranlarıyla geçirdikleri zamanda artma gözlenmektedir (Roth, Ledley ve Heimberg, 2006). Çocuklar akranlarıyla kurdukları ilişkilerde, yetişkinlerle kurdukları ilişkilerden farklı olarak eşit bir zeminde karşılıklı saygı ve samimiyeti deneyimlerler. Çocuklar

akranlarıyla kurduğu eşit zemindeki etkileşim ve iletişim sayesinde diğer insanlarla uyumlu olmanın ön koşulu niteliğinde olan empati kurma, işbirliği yapma, olumlu rekabet etme, problem çözme gibi pek çok beceriyi öğrenir (Çetin, Alpa-Bilbay ve Albayrak-Kaymak, 2001; Rubin, Bukowski, Parker, 1998).

Çetin ve diğerleri, (2001, s. 21); akran ilişkilerinin dört iletişim yapısı içerisinde gerçekleştiğini aktarmaktadır. Bu yapılar şunlardır:

1. *Bağımsız Yapı*: Çocuk akranlarıyla etkileşime girmeden oyunu ya da etkinliği sürdürür.
2. *Paralel Yapı*: Oyun 2 ya da daha fazla çocuk arasında gerçekleşir. Çocuk akranlarına yakın durur ancak bağımsız hareket ederek etkileşime girmez.
3. *Tamamlayıcı Yapı*: Çocuklar arasında işbirliği varmış gibi görünse de çocuklar girdikleri rolleri birbirlerinden bağımsız olarak gerçekleştirirler.
4. *Etkileşimci Yapı*: Çocuklar oyundaki rollerini akranlarıyla etkileşimde bulunarak gerçekleştirirler.

Akran ilişkileri çocuğun sosyal becerileri öğrenebilmesinde son derece kritik bir role sahiptir. Akran ilişkilerinin temelleri çocuğun bu alanda ilk deneyimlerini edindiği okul öncesi kurumlarında atılmaktadır (Wood, Cowan ve Baker, 2002). Akran ilişkileri ortak dikkat, duygularını kontrol edebilme, kendini kontrol edebilme, taklit, sebep-sonuç ilişkisini anlayabilme ve dil becerisine bağlı olarak gelişmektedir (Hay, Payne ve Chadwick, 2004).

2.4. Akran İlişkilerinin Önemi

Akran ilişkileri çocuğun sosyal gelişimindeki en temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır (Berk, 2003). Akranlarla kurulan ilişkiler yaşamın farklı dönemlerinde farklı etki ve işlevlere sahiptir (Gülay, 2009b). Okul öncesi dönemde geliştirilen akran ilişkileri çocuğun pek çok gelişim alanını kısa ya da uzun vadeli olarak etkilemektedir. Akranlarla sosyal etkileşim; bilişsel becerilerin, dil edinimi ve daha ileri sosyal becerilerin gelişimi ile ilişkilidir. Akranları tarafından teşvik edilen ve kabul gören çocukların iletişim becerileri daha ileri düzeydedir ve iletişim becerileri kuvvetli olan çocuklar ise çevrelerine daha kolay uyum sağlayabilmektedirler (Bronson, Hauser-Cram, ve Warfield, 1995).

Çocukluk çağında akranlarla kurulan ilişkiler insan yaşamının daha sonraki dönemlerinde kurulacak ve sürdürülecek ilişkilerin temel taşı niteliğindedir. Akranlarla edinilen ilk deneyimler ileriki dönemlerde geliştirilecek ilişkiler açısından oldukça önemlidir. Öyle ki bu ilk deneyimler çocuğun sonraki safhada sınıf ve okul gibi kalabalık

ortamlarda akranları tarafından sevilip sevilmeceğini, saldırgan davranışlar sergileyip sergilemeyeceğini, çekingenlik gösterip göstermeyeceğini etkileyebilir (Schneider, 2000). Yaşıtlarıyla etkileşim kurmayı deneyimleyen çocuk bu sayede kendini ve başkalarını daha iyi anlayarak özgüven geliştirir (Moyles, 1989).

Akranlarla kurulan ilişkiler sosyal öğrenmeyi beraberinde getirir. Sosyal öğrenme teorisi erken dönemde geliştirilen akran ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu teoriye göre çocuklar sosyal durumlarda nasıl davranacaklarını ve sosyal rolleri akranlarının davranışlarını gözlemleyerek birbirlerinden öğrenirler (Bandura ve Walters, 1963). Sosyal öğrenme ile birlikte; çocuklar paylaşma, adalet ve karşılıklı iletişim terimlerini öğrenirler (Kostelnik, 2006).

Akranlarıyla kurduğu ilişkiler süresince çocuğun akranları tarafından kabul gören davranışları pekiştirici rol oynar. Çocuk bu sayede toplum tarafından neyin kabul edilebilir neyin kabul edilemez olduğunu akran grubu içinde deneyimlemeye başlar (Rubin vd., 2005). Çocuk akranlarından gelen geri dönütlerden geri bildirim alarak kendini daha iyi tanıyabilir ve sosyal rolleri öğrenebilir (Roffey, Tarrant ve Majors, 1994).

2.5. Akran İlişkilerinin Çeşitleri

Alan yazın incelendiğinde farklı akran ilişki türlerinin olduğu görülmektedir. Akran ilişkilerinin genel olarak; akranları tarafından kabul edilme, akranları tarafından reddedilme, akranları tarafından ihmal edilme, akran şiddeti uygulama (zorbalık) ve akran şiddetine maruz kalma (kurban olma) başlıkları altında ele alındığı görülmektedir.

2.5.1. Akranlarınca kabul edilme

Çocuğun akran grubu içindeki yerini belirleyen akran kabulü (Ladd, 1999) çocuğun akranları tarafından başlatılan ilişkilerde başarılı sonuca ulaşması ile ortaya çıkmaktadır (Nelson, Rubin ve Fox, 2005). Akranları tarafından kabul edilme çocuğun akran grubu tarafından sevilmesiyle ilgili olup (Berk, 2003) sosyal ilişkilerde başarıyı beraberinde getirir (Nelson, Rubin ve Fox, 2005). Okul öncesi dönemde çocuğun akranları tarafından kabul edilmesinin oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Erken dönemde akranları tarafından kabul edilmenin okula kolay uyum sağlama, akademik başarının artması gibi kısa vadeli etkileri bulunmaktadır. Bunu yanında akran kabulü uzun

vadede çocuğun gelecekteki psikolojik ve kişilik gelişimine etki etmektedir (Choi ve Kim, 2003; Ladd ve Burgess, 2001).

Bazı çocuklar akranları tarafından daha kolay kabul görürken bazı çocuklar için bu durum zordur. Genellikle sıcakkanlı, cana yakın ve işbirliğine yatkın olan çocukların akranları tarafından daha kolay kabul edildiği düşünülmektedir (Hartup, 1989). Çocukluk döneminde akran kabulünü etkileyen faktörler üzerine pek çok araştırma yürütülmüştür. Coie, Dodge ve Kupersmith (1990) çocuğun akranları tarafından kabul görmesinde zeka, dil gelişimi, başkasının düşüncelerini anlayabilme gibi bilişsel değişkenlerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bilişsel değişkenlerin yanı sıra davranışsal değişkenler de akran kabulüne etki etmektedir. Başkasına yardımı amaçlayan sosyal davranışlar (yardımlaşma, paylaşma, rahatlatma vb.) akran kabulünü olumlu etkilerken; saldırgan davranışlar (ısıрма, vurma, bağırma vb.) akran kabulünü olumsuz etkilemektedir (Nelson, Rubin ve Fox, 2005).

2.5.2. Akranlarınca ihmal edilme

Akranlarınca ihmal edilen çocuklar akran ilişkilerinde hem olumlu hem olumsuz sosyal davranışları bir arada sergileyebilirler (Berk, 2003). Bu durum çocuğun belli bir akran grubunda olumsuz sosyal davranışlarından ötürü kabul görmemesini; başka bir akran grubunda ise daha iyi davranışlar sergileyerek kabul görmesini beraberinde getirebilmektedir (Bierman, 2004). Akran ihmali çocuğun akranlarınca görmezden gelinmesiyle ortaya çıkar. İhmal edilen çocuklar akran ilişkilerinde adeta etkisiz eleman rolündedir. Bu çocukların akranları tarafından sevilip sevilmediğini ayırt etmek oldukça güçtür (Coie, Dodge ve Coppotelli, 1982).

2.5.3. Akranlarınca reddedilme

Akran reddi akranları tarafından daha az sevilme ya da hiç sevilme durumunda ortaya çıkmaktadır (Coie, Dodge ve Coppotelli, 1982). Çok az sayıda arkadaşına sahip olması ya da hiç arkadaşına sahip olmaması akranları tarafından reddedilen çocukların tipik özelliğidir. Akran reddine maruz kalan çocukların genel olarak olumsuz sosyal davranışlar sergilediği görülmektedir. Bu olumsuz sosyal davranışlar temel olarak saldırgan veya çekingen davranışlar olarak kendini göstermektedir. Akranları tarafından reddedilen saldırgan davranış sergileyen çocukların akranlarıyla daha çok çatışma

yaşadıkları, kavga ettikleri, hareketli oldukları, duygularını düzenlemede ve kendilerini kontrol etmede güçlük yaşadıkları bilinmektedir. Akranları tarafından reddedilen çekingen çocuklar ise ilişkilerde oldukça pasif ve sosyal beceri yönünden zayıftırlar. Sonuç olarak çocuğun saldırgan veya çekingen davranış sergilemesi akranları tarafından reddedilmesini beraberinde getirebilmektedir (Berk, 2003).

Akran reddi okul öncesi dönemden itibaren ortaya çıkabilir. Akranları tarafından dışlanarak reddedilmek çocukta artan yalnızlık duygusuna, akademik başarıda düşmeye, okula gitmek istememeye sebebiyet verebilir (Bush ve Ladd, 2001). Yavuzer (2000) çocuğun akran reddine uğramasının kendini değerli görmesine zarar vererek düşük özgüvene ve benlik değerine sahip olmasına sebebiyet verebileceğini vurgulamaktadır.

2.5.4. Akranlarına şiddet uygulama: Zorbalık

Zorbalık bir veya birçok kişi tarafından bir bireyin açıkça, tekrarlı olarak ve birçok kez, olumsuz hareketlere maruz kalması durumudur olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1993). Zorbalık okul çağı çocukları arasında oldukça yaygın görülen önemli bir problemdir (Blood vd., 2010). Olweus (1993), bir davranışın zorbalık olarak adlandırılması için üç koşuldan bahsetmektedir. Bu koşullar:

1. Zorbalık, saldırganca olmalıdır veya içinde kasıtlı zarar verme bulunmalıdır.
2. Zorbalık, tekrarlı olmalıdır ve birden çok kez meydana gelmelidir.
3. Zorbalığa katılan kişiler arasında güç dengesizliği olmalıdır.

Benzer şekilde Pişkin (2002) geniş bir alan yazın taraması sonucunda zorbalığı; bir ya da birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü olarak ele almaktadır.

Olweus (2003) zorbalığı doğrudan zorbalık ve dolaylı zorbalık olarak iki grupta ele almıştır. Doğrudan zorbalık fiziksel ve sözel saldırı davranışlarını içerirken, dolaylı zorbalık veya sosyal/ilişkisel zorbalık ise kasıtlı yalnız bırakma, dışlama, küçük düşürme gibi davranışları içermektedir.

Bunun yanında, pek çok araştırmacı zorbalığı fiziksel, sözel ve psikolojik zorbalık olarak sınıflandırmıştır (Turgut, 2005).

Fiziksel Zorbalık: Vurma, tekmeleme, çelme takma, itme, çimdikleme, kıştırma gibi kişinin diğerine karşı uyguladığı fiziksel saldırıları içeren davranışlardır (Olweus, 1993).

Sözel Zorbalık: İsim takma, hakaret etme, alay etme ve dedikodu yayma gibi sözlü olarak gerçekleşen saldırgan davranışlardır (Rigby, 1997).

Psikolojik Zorbalık: Zarar verme amaçlı jest ve mimikler kullanma, kişinin eşyalarını alma veya saklama veya birini gruptan dışlama gibi davranışlardır (Rigby, 1997).

2.5.5. Akranlarının şiddetine maruz kalma

Akranlarıyla ilişkilerinde bazı çocukların zorbalığa daha sık maruz kaldıkları görülmektedir. Bu saldırılar fiziksel, sözel ya da psikolojik olabilmektedir (Berk, 2003). Zorbaların hedefi haline gelen ve sürekli olarak saldırganlığa maruz bırakılan kişiyi kurban denmektedir. Kurban çocuklar genellikle daha güçsüz bir fiziksel yapıya sahiptir (Olweus, 1993). Bu çocukların oldukça az sayıda arkadaşına sahip olduğu görülmektedir (Aluede vd., 2008).

Kurbanların genel olarak zorba davranışlarda bulunan çocukların isteklerini kolayca yerine getiren, kolay ağlayan, güçlü bir vücut duruşuna sahip olmayan, saldırılara karşılık vermeyen çocuklar olduğu görülmektedir. Bu çocuklar oyun esnasında daha pasif olup kendi kendilerine vakit geçirme eğilimindedirler (Boulton, 1999). Dil ve konuşma bozukluğuna sahip olmak çocukların kurban seçilmesi için bir risk faktörü oluşturmaktadır (Beitchman ve Brownlie, 2005). Bunun yanında kendine dair olumsuz bir algıya sahip olma, kendini problemlili görme gibi psikolojik faktörler de kurban olma riskini arttırmaktadır (Perry vd., 2001). Benzer şekilde, Aluede ve diğerleri (2008), kurbanların diğer bireylere oranla daha yüksek düzeyde huzursuzluk ve kaygı yaşadıklarını belirtmiştir.

2.6. Akran İlişkilerini Etkileyen Faktörler

Akran ilişkilerinin gelişimini ve niteliğini bireysel faktörler, çevresel faktörler, dil ve konuşma gelişimi gibi çeşitli bileşenler etkilemektedir.

2.6.1. Bireysel faktörler

Tüm çocuklar biricik olup bireysel farklılıklara sahiptir. Çocuğun sahip olduğu bireysel özellikler akran ilişkilerini etkilemektedir. Akran ilişkilerini etkileyen bireysel özellikler cinsiyet, utangaçlık, sosyal çekingenlik, sosyal kaygı, aşırı hareketlilik, mizaç, kendilik kavramı olarak ele alınabilir (Gülay, 2008).

Cinsiyet akran ilişkilerini etki eden bir faktördür. Okul öncesi yıllarda çocuklar daha çok kendi cinsiyetinden akranları ile yakınlaşma eğilimindedirler. Bu durum üç yaşından sonra daha sıklaşır ve ilköğretim çağına kadar devam eder (Schrepferman vd., 2006; akt. Gülay, 2009b). Erken çocukluk döneminde erkek çocuklarının daha çok hareketli etkinlikleri tercih ettikleri kız çocuklarının ise daha çok kendi aralarında konuşmayı tercih ettikleri gözlenmiştir. Yine bu dönemde erkekler daha geniş gruplar halinde kızlar ise daha küçük gruplar halinde oynamayı tercih ederler. Kız çocukları daha çok destek alma, onay görme, yakın ilişkiler kurma, yardımlaşma gibi özelliklere önem verirler. Erkek çocuklar ise daha çok etkinlik odaklıdır (Roffey, Tarrant ve Majors, 1994).

Utangaçlık akran ilişkilerini etkileyen bir diğer faktördür. Utangaçlık sosyal durumlarda kaygılı ve temkinli tepkilerin verilmesi ile kendini gösterir. Utangaç çocuklar özellikle alıştıklarının dışında olan yeni sosyal durumlarda (okulun ilk günü, daha önce tanınmayan kişilerin varlığı vb.) kaygılı ve temkinli davranışlar sergilerler (Coplan ve Armer, 2007). Erken çocukluk döneminde utangaç yapıya sahip olan çocuklar yeni ortama uyum sağlamada zorlanma, özgüven eksikliği, kaygı yaşama, akademik alanda zorlanma, okula gitmek istememe, akranlarca dışlanma ve reddedilme gibi problem durumları daha sık deneyimlemektedirler (Coplan vd., 2004, 2008; Gazelle ve Ladd, 2003).

Sosyal çekingenlik, genel olarak akran ilişkilerine sıkça katılmama durumu olarak tanımlanmakta ve çocuğun akran ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bazı çocuklar sosyal ortamlarda akranlarına kıyasla daha çekingen davranışlar sergileyebilmektedirler. Çocuğun akranlarının gerçekleştirdiği grup oyununa katılmayarak uzaktan bakması bu duruma örnek verilebilir. Bu durum çocukların daha önce tanımadıkları akranlarıyla bir arada bulunma durumunu sık deneyimlememelerinden ya da akranları tarafından reddedilmelerinden ötürü ortaya çıkabilmektedir (Asendorpf, 1991).

Sosyal kaygı çocuğun akran ilişkilerini etkilemektedir. Sosyal kaygı var olan ya da olabilecek kişilerarası değerlendirmelerden kaynaklanan kaygı durumu olarak ele alınmaktadır. Sosyal kaygı yaşayan bir kişi sosyal etkileşim ortamlarında başkaları tarafından değerlendirileceğini ve yargılanacağını düşünerek rahatsız ve korkulu hissetmektedir (Antony ve Swinson, 2008). Sosyal kaygı düzeyi yüksek olan çocuklar akran şiddetine maruz kalma ve akran reddi gibi olumsuz durumları daha sık yaşamaktadır. Yine bu çocuklarda yalnızlık hissi daha yüksek düzeydedir (Frazier, 2000;

Roth, Ledley ve Heimberg, 2006). Sosyal kaygı düzeyi yüksek olan çocuklarda akran ilişkilerinde göz teması kurmaktan kaçınma, yalnız oynama, sessiz ve pasif olma gibi durumlar ortaya çıkar (Roth, Ledley ve Heimberg, 2006).

Aşırı hareketlilik, gelişimsel olarak uygun olmayan düzeydeki baskıcı, dikkatsiz, hiç durmayan davranışları ifade etmektedir (Keown, 2000). Gülay (2008), tarafından gerçekleştirilen çalışmada erkek çocukların hareketlilik düzeyi kız çocuklara göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Çocuğun aşırı hareketli olması akranlarıyla olan ilişkilerini etkileyebilmektedir. Erhardt ve Hinshaw (1994) çalışmalarında aşırı hareketliliğe sahip olan çocukların aşırı hareketliliği olmayan çocuklara kıyasla akranları tarafından daha çok reddedildiğini ve öğretmenlerine şikayet edildiğini ortaya koymuşlardır.

Mizaç ağırlıklı olarak biyolojik özellikler ile şekillenen kişinin davranış biçimlerinde ve kendini düzenlemesindeki durağan farklılıklar olarak ele alınmaktadır (Rothbart, 2011). Ağırlıklı olarak biyolojik kaynaklı olan mizaç, kişinin erken yaşlarda içinde bulunduğu çevresel koşullarla da şekillenmektedir (Keogh, 2003). Sahip olduğu mizaç çocuğun akranlarıyla ilişkilerini etkilemektedir. Diğer bir deyişle kolay mizaca sahip olan ve zor mizaca sahip olan çocukları akran ilişkileri farklılaşmaktadır. Kolay mizaca sahip çocukların ilişkilerinde daha uyumlu, sakin yapıda olduğu ve yeni durumlara daha kolay uyum sağlayabildiği görülmektedir (Berk, 2003). Kolay mizaca sahip çocuklar akranlarla kurulan sosyal ilişkilerde daha iyi durumdadırlar. Aynı zamanda bu çocukların akranları tarafından oyun arkadaşı olarak daha fazla seçildiği görülmektedir. Zor mizaca sahip olan çocuklar ise kendini ilişkilerinde daha yoğun tepkisel davranışlara başvurma eğilimindedirler. Bu durum bu çocukların akran reddine maruz kalma risklerini arttırabilmektedir (Berk, 2003).

Kendilik kavramı bireyin kendini diğer bireylerden ayıran davranış, beceri, yeterlilik gibi kendine dair tüm algılarını kapsamaktadır. Çocuğun kendine dair algısı akranlarıyla olan ilişkilerini de etkilemektedir. Kendilik kavramı olumlu olan çocukların sağlıklı ilişkiler geliştirmede daha başarılı oldukları görülmektedir. Kendilik kavramı olumsuz olan çocuklar ise kendilerine ve başkalarına yönelik memnuniyetsiz ve olumsuz yaklaşımlarından dolayı akran ilişkilerinde birtakım güçlükler yaşayabilmektedirler (Kostelnik vd., 2006).

2.6.2. Çevresel faktörler

Çocuğun akran ilişkilerini etkileyen çevresel faktörler olarak aile, kültür ve okul sayılabilir. Aile çocuğun akran ilişkileri geliştirmesinde ve bu ilişkilerin niteliğinde önemli bir etkiye sahiptir. Oldukça karmaşık bir sistem olan ailenin çocuğun geliştireceği akran ilişkilerini etkilediğine dair pek çok araştırma mevcuttur. Öncelikle çocuk ve ebeveyni arasındaki bağlanmanın güvenli olması çocuğun sosyal hayata geçişinde ve akranlarıyla ilişkiler geliştirmesinde temel niteliğindedir (Schneider, Atkinson ve Tardif, 2001). Bunun yanında, çocuk akran ilişkilerinin iyi olabilmesi için gerekli olan becerileri aile ortamında edinir. Aile çocuğun akran ilişkilerini gerek doğrudan gerek dolaylı olarak etkilemektedir. Aile, akran ilişkilerinin iyi olması için gereken becerilerin model olunarak ya da doğrudan öğretim yapılarak edindirilmesinde önemlidir (Berk, 2003).

Kültür bireyin sosyal ve davranışsal gelişimini etkilediği gibi akran ilişkilerini de etkilemektedir. Akran grubundaki beklentiler ve değerler içinde yaşanan kültürün değerleriyle şekillenmektedir (Berk, 2003). İçinde yaşanan kültür çocuğun farklı tipte sosyal etkileşim biçimleri ve kişilerarası ilişkiler geliştirmesinde etkilidir. Kültürel değerler, inançlar ve kişinin içinde bulunduğu kültürde edindiği sosyalleşme deneyimleri akran ilişkilerine adeta yön verir. Kültürel normlar ve değerler çocuğun saldırganlık, utangaçlık veya sosyallik gibi çeşitli davranış tiplerini ne şekilde yorumlayacağını belirler. Çocuk bu norm ve değerler çerçevesinde davranışının uygunluğuna dair yargıya varır. Çocuk tarafından sosyal davranışlar hakkında bu şekilde çıkarım ve değerlendirmelerin yapılması onun başkalarıyla ilişki geliştirme sürecine etki eder (Chen, French ve Schneider, 2006). Çocuğun sahip olduğu özellikler ve oyun esnasında sergilediği davranışlar kültürden kültüre değişebilir (Berk, 2003).

Son olarak çocuğun okul ortamının akran ilişkilerinin geliştirmesinde ve bu ilişkilerin olumlu ya da olumsuz olmasında etkili olduğu söylenebilir. Öncelikle, çocuğun okul öncesi dönemde okula başlaması onun akranlarıyla ilişkiler geliştirmesini de beraberinde getirmektedir. Akran ilişkilerinin temelleri, edinilen ilk deneyimler yolu ile okul öncesi eğitim veren kurumlarda atılır (Gülşay, 2009b; Wood, Cowan ve Baker, 2002). Petrie (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada okul atmosferi ile akran şiddetine maruz kalma arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Sonuç olarak okul atmosferi olumlu olan çocukların akran zorbalığına daha az maruz kaldıkları saptanmıştır. Aynı çalışma, çocuğun sınıfına yönelik aidiyet duygusunun ve öğretmeniyle ilişkisinin akran ilişkilerini etkilediğini vurgulamaktadır.

2.6.3. Dil ve konuşma gelişimi

Dil ve konuşma gelişimi akran ilişkilerini etkileyen bir diğer faktördür. Okul öncesi dönemde dil ve konuşmanın gelişimine paralel olarak akran ilişkilerinde fiziksel saldırganlıktan sözel saldırganlığa geçiş görülebilmektedir. Farklı olarak artan dil gelişimi ile birlikte çocuklar duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade edebilir ve çatışmalar karşısında uzlaşmacı çözüm yolları bulabilirler (Hay, Payne ve Chadwick, 2004). Bu durumda dil ve konuşma gelişiminin akran ilişkilerine hem olumlu hem de olumsuz yönde etki ettiği söylenebilir. Dil ve konuşma çocukların akranları tarafından kabulünde etkili olabilmektedir. Öyle ki çocuklar dil ve konuşma yoluyla kendilerini karşı tarafa anlatabilir, akranlarıyla samimiyet geliştirip yaklaşabilir ve akran ilişkilerinde yaşadığı problem ve çatışmaları çözebilirler (Kostelnik vd., 2006).

Rice, Sell ve Hadley (1991) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının dil ve konuşma gelişimi ile akran ilişkilerini incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre herhangi bir konuşma ve dil bozukluğu olmayan çocuklar iletişimi başlatmada ve bu iletişimi uzun süre sürdürmede daha başarılıdırlar ve bu çocuklar sosyal ilişkilerinde akranları tarafından daha çok tercih edilmektedirler. Bunun yanında sınırlı iletişim becerisine sahip olan çocuklar iletişimi başlatmakta zorlanmakta ve iletişimi sürdürürken kısa cevapları ve sözsüz iletişim yöntemlerini daha çok kullanmaktadır.

Guralnick, Connor, Hammond, Gottman ve Kinnish (1996) tarafından gerçekleştirilen araştırmada okul öncesi dönemde iletişim bozukluğuna sahip olan çocuklar, normal gelişim gösteren iletişim bozukluğuna sahip olmayan çocuklarla akran ilişkileri bakımından karşılaştırılmıştır. Birbirini daha önceden tanımayan çocuklar kısa süreli oyun gruplarına alınmıştır. Sonuç olarak, iletişim bozukluğuna sahip olan ve olmayan çocuklarda sosyal ilişkiler bakımından farklılıklar görülmüştür. İletişim bozukluğuna sahip olan çocukların akranlarıyla daha az sosyal etkileşime girdikleri ve oyun dışı etkinliklerde daha az sohbet ettikleri belirlenmiştir. Benzer şekilde bu çocukların sosyal bağlarının daha zayıf olduğu ve akran etkinliklerinde daha az yönlendirici rolüne sahip oldukları saptanmıştır. Farklı olarak iki grubun da grup oyununu sürdürmede, çatışmaları çözmede, devam eden etkinliğe katılmada ve başkası tarafından başlatılan iletişime cevap vermede benzer düzeyde oldukları bulunmuştur.

Çocukların dilsel yeterliliklerinin sosyal yönden kabul görmelerinde önemli rol oynamaktadır. Gertner, Rice ve Hadley (1994)'ün çalışmalarında, okul öncesi eğitim

ortamındaki 3 grup çocuğu (normal dil gelişimine sahip olan çocuklar, konuşma ya da dil bozukluğu olan çocuklar, ikinci dil olarak İngilizce öğrenen çocuklar) karşılaştırılmışlardır. Bu çalışmada, akranlar arası popülerliği ölçmek için sosyometri kullanılmıştır. Çocukların akranları tarafından sevilip sevilmediği çocukların görüşleri dikkate alınarak araştırılmıştır. Sonuç olarak, normal gelişim gösteren çocukların akranları tarafından daha olumlu algılandıkları bulunmuştur. Konuşma ya da dil bozukluğu olan ve ikinci dil olarak İngilizceyi öğrenen çocukların akranlarıncaya daha çok “sevilmeyen” ve “etkisiz” olarak görüldükleri saptanmıştır. Farklı olarak, Guralnick ve diğerleri (1996) sosyometri sonucunda iletişim bozukluğu olan ve olmayan çocukların akran grubunda benzer düzeyde kabul gördüklerini bulmuşlardır.

2.7. Kekemelik ve Akran İlişkileri Üzerine Gerçekleştirilen Araştırmalar

Çocukların dil ve konuşma bakımından yeterlilikleri akranlarıyla olan ilişkilerine etki edebilmektedir (Gertner, Rice ve Hadley, 1994). Konuşma bozukluklarının bir alt kategorisi olan kekemelik, konuşmanın devam eden akıcılığının olağandışı yüksek sıklıkta ve/veya sürede sekteye uğramasıdır (Guitar, 2006). Alan yazın incelendiğinde kekemelik ve akran ilişkilerini birlikte ele alan araştırmaların sayısının çok olmamakla birlikte son yıllarda arttığı görülmektedir.

Çocuğın kekemeliğe sahip olması ilişkilerinde bir takım sosyal etkileşim güçlükleri yaşamasını beraberinde getirebilmektedir (Langevin, Packman ve Onslow, 2009). Giorgetti, Oliveira ve Giacheti (2015), kekemeliği olan ve olmayan bireylerin davranışsal ve sosyal yetkinliğini karşılaştırmak amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmaya yaşları 6-18 arasında olan 64 (32 kekemeliği olan, 32 kekemeliği olmayan) kişi katılmıştır. Veriler katılımcıların ebeveynleri tarafından Çocuk Davranış Ölçeği'nin doldurulması yoluyla elde edilmiştir. Sonuç olarak, kekemeliği olan ve olmayan grup arasında sosyal ve davranışsal yetkinlik bakımından bir takım farkların olduğu saptanmıştır. Kekemeliği olan grubun kekemeliği olmayan gruba göre korku, sinirlilik/gerilim, suçluluk, kaygı, mükemmeliyetçilik ve endişe düzeylerinin yüksek olması bakımından farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre, kekemeliği olan bireylerin sosyal alanda ve iletişim gerektiren durumlarda bir takım güçlükler yaşadığı görülmektedir. Yine aynı çalışmanın sonucunda, kekemeliğin şiddetinin (hafif, orta, şiddetli) çocuğın davranışsal ve sosyal yetkinliğinde istatistiksel açıdan herhangi bir farklılığa yol açmadığı saptanmıştır.

Çocuğun kekemeliğe sahip olması sosyal ilişkilerde önemli bir yere sahip olan akran ilişkileri etkileyebilmektedir. Davis Howell ve Cooke (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kekemeliği olan çocuklar kekemeliği olmayan çocuklarla akran ilişkileri bakımından karşılaştırılmıştır. Akıcı akranlarıyla beraber eğitim gören, kekemeliği olan 16 çocuk (15 erkek, 1 kız) ve bu çocukların sınıf arkadaşları (toplamda 403 çocuk) akran ilişkileri bakımından sosyometri ölçeğinden elde edilen veriler yolu ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda kekemeliği olan çocukların kekemeliği olmayan akranlarına göre akran reddine daha sık maruz kaldıkları ve akran grubu içinde önemli düzeyde daha az popülerliğe sahip oldukları bulunmuştur.

Hugh-Jones ve Smith (1999), tarafından yaşları 15-66 aralığında kekemeliği olan 276 birey ile gerçekleştirilen çalışmada katılımcılara arkadaşlık kurmakta zorlanıp zorlanmadıkları, zorlanıyorlarsa bu duruma kekemeliğe sahip olmalarının etki edip etmediği sorulmuştur. Katılımcıların %7'si (20 kişi) arkadaşlık kurmakta "her zaman" zorlandıklarını, %24'ü (66 kişi) "sık sık" zorlandıklarını, %32'si (89 kişi) "bazen" zorlandıklarını, %21'i (57 kişi) "nadiren" zorlandıklarını, %16'sı (44 kişi) "hiçbir zaman" zorlanmadıklarını belirtmişlerdir. Arkadaşlık kurmakta zorluk çeken grubun %51'i (118 kişi) bu duruma kekemeliğe sahip olmalarının etki ettiğini belirtmiştir. Bu grubun %49'u (114 kişi) ise arkadaşlık kurmakta zorlanmalarını kekemeliğe sahip olmalarına bağlamamışlardır.

Langevin, Packman ve Onslow (2009)'un okul öncesi dönem çocuklarının kekemeliği olan akranlarına karşı tutumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırma da kekemeliğin akran ilişkilerine etkisi hususunda önemli bulgular ortaya koymaktadır. Öyle ki araştırmada kekemeliği olan çocukların belirli takılma şekillerinin olumsuz akran ilişkilerini tetikleyip tetiklemediği incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini 3-4 yaşında olup okul öncesi eğitim alan, kekemeliği olan 4 çocuk (3 erkek, 1 kız) oluşturmaktadır. Katılımcılar Avustralya'nın Sidney kentindeki 4 kliniğin bekleme sırasında olan takılmaları en az üç aydır devam eden, İngilizce konuşan, takılma oranı %1 den büyük olan, herhangi bir işitme kaybı ya da zihinsel engeli olmayan, takılmalardan hariç hafif düzeyde artükülasyon ve fonolojik bozukluk dışında konuşma problemi olmayan çocuklardan seçilmiştir. Katılımcı çocuklar, bahçede serbest oyun oynadıkları sürelerde videoya alınmıştır. Daha sonra oyun esnasındaki takılmaların çözümlemesi (transkripsiyonu) yapılmıştır. Takılmaların gerçekleştiği hecelere yönelik akran tutumları pozitif, negatif ve nötr olmak üzere değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda

takılmaların gerekleŖtiđi hecelere y6nelik akran tutumlarının %71.4-%100 aralığında pozitif veya n6tr olduğu g6r6lm6Ŗtir. Bunun yanında, 6 katılımcıya y6nelik negatif akran tutumlarına da rastlanmıŖtır. Bu olumsuz tutumların arasında; kekemeliği olan çocuğa karŖı akıl karıŖıklıđı ile tepki verme, s6z kesme, alay etme, uzaklaŖma veya takılmaların gerekleŖtiđi heceleri yok sayma davranıŖları yer almaktadır. Negatif akran tutumunu beraberinde getiren hecelerin anlamsız, karmaŖık ve s6rece daha uzun olduğu g6r6lm6Ŗtir. Yine kekemeliği olan çocukların; oyunda lider konumunda olmada, hayali oyuna katılmada ve atıŖma çözmede zorluklar yaŖadıđı g6r6lm6Ŗtir.

Kekemeliği olan k6uk çocukların akran iliŖkilerine dair gerekleŖtirilen bazı araŖtırmalarda, ebeveynlerin çocukları hakkındaki g6r6Ŗlerine yer verildiği g6r6lmektedir. Langevin, Packman ve Onslow (2010) tarafından gerekleŖtirilen araŖtırmada okul 6ncesi d6nemde kekemeliği olan 77 çocuğun ebeveyninden anket yoluyla nitel ve nicel veriler toplanmıŖtır. Ebeveynlerin çocuklarının kekemeliğe sahip olmalarının çocuklarını ve kendilerini nasıl etkilediğine dair algıları incelenmiŖtir. Ebeveynlerin %89'una g6re çocuklarının kekemeliğe sahip olması çocuklarında çekinme, azalmıŖ s6zel çıktı, kaçınma gibi olumsuz durumlara sebebiyet vermektedir. Bunun yanında bu araŖtırmada ebeveynler tarafından kekemeliği olan çocuklarına y6nelik akran tepkileri ele alınmıŖtır. Ebeveynler tarafından en çok rapor edilen akran tepkisi %27 oranıyla çocuklarıyla alay edilmesidir.

Benzer Ŗekilde; Langevin, Packman ve Onslow (2009, s. 266) okul 6ncesi d6nemde kekemeliği olan 4 çocuğun ve bu çocukların ebeveynlerinin katılımıyla gerekleŖtirdikleri araŖtırmalarında, ebeveynlerden çocuklarının akran iliŖkilerine dair açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı anketi doldurmalarını istemiŖlerdir. Bu anketten elde edilen sonuçlar çocukların akran iliŖkilerinde yaŖadıkları problemleri ebeveynlerinin g6z6nden ortaya koymaktadır. Bu araŖtırmada s6z edilen ebeveyn g6r6Ŗlerine genel olarak bakıldığında kekemeliğe sahip olma çocuklarının akranlarıyla konuŖarak iletiŖim kurmasını zorlaŖtırmakta, 6zg6venini olumsuz etkilemekte, çocukların sinirli, bunalmıŖ ve 6zg6n hissetmesine, daha az konuŖmasına ve kendini akranlarının bulunduğu ortamlardan çekmesine neden olmaktadır. Akranları tarafından konuŖmasından dolayı alay edilme de ebeveynlerin belirttiği bir diğer husustur. Bunun yanında, araŖtırmaya katılan t6m ebeveynler kekemeliğe sahip olmanın baŖka çocukların çocuklarıyla oyun oynamasını etkileyip etkilemediğini bilmediklerini belirtmiŖlerdir.

Kekemeliği olan çocuğun haftada bir kez bile olumsuz akran tutumlarına maruz kalması çocuğun duygusal ve sosyal yönünü olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durumun çocuğun zorbalığa uğrama ihtimalini arttıracakı düşünülebilir (Langevin, Packman ve Onslow, 2009). Kekemeliğe sahip olmak çocukların sözel sıkıntılar çekmesinden dolayı zorbalığa uğramasında ve kurban olarak seçilmesinde önemli bir risk faktörü olabilir (Hugh-Jones ve Smith, 1999; Langevin vd., 1998). Kekemeliğe sahip olma sözel zorluklar yaşamayı beraberinde getirerek bu çocukların zorbalığa karşı daha savunmasız bireyler olmalarına sebebiyet verebilir. Alan yazın incelendiğinde kekemeliği olan çocukların akran ilişkilerini inceleyen araştırmaların, özellikle bu çocukların akran zorbalığının çeşitli türlerine uğrayıp uğramadıklarını saptamak amacıyla gerçekleştirildiği görülmektedir.

Blood ve diğerleri (2010, s:96), kekemeliği olan çocukların maruz kaldıkları zorbalık türlerini 6 kategoriye ayırmışlardır:

1. *Bireyin kekemeliğine değinilerek gerçekleştirilen fiziksel zorbalık:* Kekemeliği olan 10 yaşındaki çocuğun bir arkadaşı tarafından “He-he-yy se-se-sen yo-yo-lum-dan çe-ki-ki-l” diye seslenilerek tişörtünün çekilmesi ve duvara kısıtılarak iteklenmesi bu duruma örnek verilebilir.
2. *Bireyin kekemeliğine değinilmeden gerçekleştirilen fiziksel zorbalık:* Kekemeliği olan çocuğun diğer çocuklar tarafından konuşmasına değinilmeksizin vurma, itme gibi durumlara maruz kalmasıdır.
3. *Bireyin kekemeliğine değinilerek gerçekleştirilen sözel zorbalık:* Kekemeliği olan çocuğun arkadaşları tarafından “salak”, “aptal” gibi isimlerin takılması ve kekemeliği ile “ko-ko-nuşma-yı-yı ö-öğ-ren de ge-gel” şeklinde eğlenilmesi bu duruma örnek verilebilir.
4. *Bireyin kekemeliğine değinilmeden gerçekleştirilen sözel zorbalık:* Kekemeliği olan çocuğun diğer çocuklar tarafından konuşmasına değinilmeksizin “aptal”, “idiot” gibi kelimelerle çağırılması ve sözlü olarak alaya alınması bu duruma örnek verilebilir.
5. *Bireyin kekemeliğine değinilerek gerçekleştirilen ilişkisel zorbalık:* Kekemeliği olan çocuğa başka bir çocuk tarafından “Seninle oynamak istemiyorum”, “Kekemeler iyi basket oynayamazlar”, “Gi-git-tt bu-bur-dan” şeklindeki yaklaşım bu duruma örnek oluşturmaktadır.
6. *Bireyin kekemeliğine değinilmeden gerçekleştirilen ilişkisel zorbalık:* Kekemeliği olan çocuğun diğer çocuklar tarafından konuşmasına değinilmeksizin “Seninle oynamak istemiyorum”, “Seni sevmiyorum” şeklinde ilişkisel zorbalığa uğraması bu duruma örnek verilebilir.

Hugh-Jones ve Smith (1999) kekemeliği olan çocukların zorbalığa uğrama biçimlerini ve sıklığını araştırmak ve bu durumun kurban rolündeki kekemeliği olan çocuklara etkisini saptamak amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın katılımcılarını 15-66 yaşlarında 276 kekemeliği olan birey (209 erkek, 66 kadın) oluşturmaktadır. Katılımcılardan anket ve görüşme yoluyla zorbalıkla ilgili okul deneyimlerine dair veri toplanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu okul yıllarında zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir ve bu durumu arkadaş edinmedeki zorluklarına bağlamışlardır. Aynı araştırmaya daha detaylı bakılacak olursa; katılımcılara okul yıllarında zorbalığa ya da alay edilmeye maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %83'ü (229 kişi) bu soruya "evet" şeklinde, %17'si (47 kişi) ise "hayır" şeklinde yanıt vermiştir. Zorbalığa maruz kaldığını belirten katılımcılara (219 kişi) bu durumu hangi yaşlarda en sık deneyimledikleri sorulmuştur. Katılımcıların %2'si (3 kişi) 4-5 yaşlarında; %6'sı (14 kişi) 6-7 yaşlarında; %26'sı (58 kişi) 8-10 yaşlarında; %41'i (90 kişi) 11-13 yaşları arasında, %25'i (54 kişi) ise gençlik yıllarında daha sık zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Zorbalığa maruz kalan katılımcılara uğradıkları zorbalık türü sorulmuştur. Katılımcılardan %82'si kendilerine isim takıldığını, %50'si tehdit edildiğini, %46'sı haklarında dedikodu yapıldığını, %42'si fiziksel zorbalığa uğradıklarını, %35'i eşyalarının çalındığını, %10 ise ırklarına dair olumsuz söyleme maruz kaldıklarını belirtmiştir. Zorbalığa maruz kalan katılımcılara uğradıkları zorbalığın kekemeliğe sahip olmalarıyla ilişkili olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların %24'ü "her zaman", %29'u "sık sık", %25'i "bazen", %15'i "nadiren", %7'si "hiçbir zaman" şeklinde yanıt vermiştir. Bu durum katılımcıların çoğunun kekemeliğe sahip olmalarından dolayı zorbalığa uğradıklarını düşündüklerini göstermektedir. Bunun yanında; araştırmaya katılan kekemeliği olan ve zorbalığa uğrayan bireylerin yaklaşık yarısı; öğretmen ve ebeveynlerinin zorbalığa uğradıklarının farkında olmadığını belirtmiştir.

Blood ve Blood (2007); kekemeliği olan ve olmayan çocukların kaygı düzeyleri ve zorbalığa karşı savunmasız olma düzeylerini inceleyen bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmaya 11-12 yaşlarında kekemeliği olan 18 çocuk ve kekemeliği olmayan 18 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucuna göre kekemeliği olan gruptaki çocukların zorbalığa maruz kalma risklerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öyle ki kekemeliği olan çocukların %61'i zorbalığa uğrama riski altında iken kekemeliği olmayan çocuklarda bu oran %22'dir. Bunun yanında kekemeliği olan çocukların kaygı

düzeyi kekemeliği olmayan çocuklardan daha yüksek bulunmuştur. Kekemeliği olan gruptaki çocukların zorbalığa karşı savunmasız olma düzeyleri ve kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Alay konusu olma ve zorbalığa uğrama kekemeliği olan çocuklar için problem teşkil etmektedir. Kekemeliği olan çocuklar çoğu zaman konuşmalarından dolayı arkadaşları tarafından alay konusu olmaktadır. Kekemeliği olan bazı çocuklar bu durum karşısında sadece kızgınlık hisseder. Bazı çocuklar ise daha ciddi boyutlarda kendilerini zorbalığa uğramış ve aşağılanmış hissetmektedirler (Langevin vd., 1998). Langevin ve diğerleri (1998), kekemeliği olan çocukların alay edilme ve zorbalığa uğrama durumlarını belirleme amacıyla bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu kapsamda yaşları 7-15 arasında kekemeliği olan 28 çocuk ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, kekemeliği olan çocukların %59'unun kekelediklerinden dolayı alaya alındığı, %69'unun ise konuşmaları dışında başka şeylerden dolayı alaya alındıkları bulunmuştur. Bunun yanında kekemeliği olan çocukların konuşmalarından dolayı alay edilmeyi, başka şeylerden (saç, kilo vb.) dolayı alay edilmeden daha üzücü buldukları saptanmıştır. Akranları tarafından taklit edilme, isim takılma ve kekemeliğinden dolayı alay edilme kekemeliği olan çocuklar tarafından en sık deneyimlenen zorbalık türleridir. Aynı çalışmanın bir diğer sonucu kekemeliğin şiddetinin hafif, orta veya ileri düzeyde olmasının zorbalığa uğrama ve alay edilme sıklığını anlamlı derecede etkilemediği yönündedir. Bunun yanında, ileri düzeyde kekemelik şiddetine sahip olan tüm çocukların orta ve hafif düzeyde kekemelik şiddetine sahip olan çocuklardan daha çok zorbalığa ve alay edilmeye maruz kaldığı görülmüştür. Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynler çoğunlukla kekemeliği olan çocuklarının akran zorbalığına ve alay edilmeye maruz kaldığının farkında değildir. Çocuklar da bu durumun ebeveynleri tarafından fark edilmediğini belirtmektedirler.

Kişinin kendini iletişim becerileri bakımından yetkin hissetmemesi akran ilişkilerinde kurban rolünü benimsemesine ve zorbalığa uğramaya daha açık olmasına sebebiyet verebilir (Blood ve Blood, 2004). Bu noktadan hareketle Blood ve Blood (2004) araştırmalarında yaşları 13-18 arasında kekemeliği olan 53 genci, kekemeliği olmayan 53 genç ile iletişimsel yetkinlik, kendine güven ve zorbalığa karşı savunmasız olma hususlarında karşılaştırmıştır. Kekemeliği olan grubun zorbalığa uğrama riskinin (%43), kekemeliği olmayan gruptan (%11) anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanında, araştırma sonucunda kekemeliği olan gençlerin çoğunluğunun (%57) düşük

düzyeyle iletişimsel yetkinliğe sahip olduğunu dūřündüęü bulunmuştur. Kekemelięi olan grup ile olmayan grubun “kendine güven” puanlarının önemli düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu araştırma kişinin iletişimsel yetkinliğine dair algısının; kişinin olumlu sosyal ilişkiler kurması ve akranlarınca kurban olarak seğilmemesi için oldukça önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Davis, Howell ve Cooke (2002) tarafından geręekleřtirilen araştırmada kekemeliği olan çocuklara yönelik akranlarının algısına bakılmıştır. Yaşları 8-14 arasında olan çocuklar İngiltere’de bulunan 16 farklı okulda bulunan 16 sınıftan seğilmiştir. Her sınıfta kekemeliği olan bir çocuk bulunmaktadır. Araştırma sonucunda; kekemeliği olan çocukların grup içinde daha az “lider” rolünde görüldüğü, daha çok “zorbalığa maruz kalan” ve “yardıma ihtiyağ duyan” rolünde görüldüğü saptanmıştır.

Blood ve diğerleri (2010) tarafından, dil ve konuşma terapistlerinin kekemeliği olan çocukları zorbalığa uğraması ile ilgili algılarını ve görüşlerini ortaya koymak amacıyla bir araştırma geręekleřtirilmiřtir. Veriler belli okullarda çalışan 1000 dil ve konuşma terapistine mail yoluyla anket gönderilerek toplanmıştır. Ankete cevap veren 475 dil ve konuşma terapistinden toplanan veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda dil ve konuşma terapistlerinin, kekemeliği olan çocuklara yönelik fiziksel zorbalığı, sözel ve ilişkisel zorbalıktan daha ciddi bir sorun olarak gördükleri ve bu duruma müdahale edilmesi gerektiğini dūřündükleri saptanmıştır. Fiziksel zorbalıktan sonra en ciddi görülen ve müdahaleye ihtiyağ duyulan durum kekemeliği olan çocukların sözel zorbalığa uğramasıdır. İlişkisel zorbalık ise araştırmaya katılan dil ve konuşma terapistlerince ciddi ve müdahale gerektirecek bir sorun olarak görülmemektedir.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi hakkındaki bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada kekemeliği olan ve olmayan okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 5-6 yaş arasındaki kekemeliği olan 45 çocuk, kekemeliği olan çocuklarla yaş ve cinsiyet bakımından eşleştirilmiş kekemeliği olmayan 45 çocuk ve bu çocukların sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Kekemeliği olan grubu; Anadolu Üniversitesi, Dil ve Konuşma Bozuklukları Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi-DİLKOM'da kekemelik tanısıyla dil ve konuşma terapisi hizmeti almakta olan ve terapi almak için sırada bekleyen çocuklar oluşturmaktadır. Kekemeliği olan bireylerin kekemeliği, mutlaka bir uzman dil ve konuşma terapisti tarafından değerlendirilmiştir.

Kekemeliği olmayan grup ise Eskişehir ilinde okul öncesi eğitim almakta olan çocuklar arasından uygun/kazara örnekleme yöntemi ile seçilmiş herhangi bir dil ve konuşma bozukluğu olmadığı aileleri tarafından beyan edilen çocuklardan oluşmaktadır.

Kekemeliği olan ve olmayan grupların cinsiyete ve yaşa göre dağılımı, yaş ortalamaları ve standart sapmaları **Çizelge 3.1'**de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Demografik Bilgileri

Gruplar	Cinsiyet		Yaş	
	Erkek	Kız	5 yaş	6 yaş
Kekemeliği Olan Grup (n=45)	37	8	34	11
Kekemeliği Olmayan Grup (n=45)	37	8	34	11
Toplam (N=90)	74	16	68	22
	Yaş Ort=5.24 Std. Sapma=0.43		Yaş Ort=5.24 Std. Sapma=0.43	

Çizelge 3.1'e göre katılımcılar 45 (%50) kekemeliği olan, 45 (%50) kekemeliği olmayan 90 çocuktan oluşmaktadır. Her iki gruptaki çocukların 37 (%82.2) 'si erkek iken 8 (%17.8)'i kızdır. Her iki grupta da 5 yaş grubundan 34 (%75.6), 6 yaş grubundan 11(%24.4) çocuk bulunmaktadır. Kekemeliği olan ve olmayan grubun yaş ortalaması 5.2 ve standart sapması 0.43'tür.

3.3. Katılımcıların Belirlenme Ölçütleri

Araştırmaya başlamadan önce kekemeliği olan gruptaki katılımcıların her birinin kekemelik frekansı uzman bir dil ve konuşma terapisti tarafından hesaplanmış, kekemelik frekansı %3' ün üstünde olanlar kekemeliği olan çocuklar olarak kabul edilerek çalışmaya dahil edilmiştir. Konuşmadaki kekemelik frekansları, en az 400 heceden oluşan doğal konuşma örneği üzerinden kekelenen hece sayısının toplam hece sayısına oranının yüzde olarak hesaplanmasıyla elde edilmiştir. Kekemeliği olan gruptaki çocukların kekemelik dışında herhangi bir dil ve konuşma bozukluğuna sahip olmamasına dikkat edilmiştir. Kekemeliği olan gruptan toplam 51 çocuğa ulaşılmış, ancak 4 çocuk kekemeliğin yanında artikülasyon bozukluğuna sahip olduğu için, 2 çocuk da %3'ün altında kekemelik frekansına sahip olduğu için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Kekemeliği olmayan grup, kekemeliği olan grubun oluşturulmasından sonra yaş ve cinsiyet bakımından eşleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi kurumlarına devam eden herhangi bir dil ve konuşma bozukluğu olmayan çocuklar arasından belirlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

3.4.1. Çocuk Bilgi Formu

Çocuk Bilgi Formu (EK-1), araştırmacı tarafından öğretmenlerin çocuk hakkındaki bilgileri doldurmaları için hazırlanarak veri toplama amaçlı kullanılmıştır. Öğretmenin doldurması için hazırlanan bu form; çocuğun doğum tarihi, yaşı, cinsiyeti, okula uyum sorunu yaşayıp yaşamadığına dair sorular içermektedir.

3.4.2. Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği

Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği (The Child Behavior Scale), Ladd ve Profilet (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek; saldırgan davranış, başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış ve üç tip çekingen davranış (asosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma) ve aşırı hareketlilik olmak üzere 6 tip davranış yapısını içeren alt boyutlardan oluşmaktadır. 44 maddeden oluşan ölçekteki alt boyutlar ve madde dağılımları şu şekildedir (Ladd ve Profilet, 1996):

1. Akranlarına karşı saldırganlık (7 madde)
2. Akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek (10 madde)
3. Akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek (7 madde)
4. Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma (9 madde)
5. Akranları tarafından dışlanma (7 madde)
6. Aşırı hareketlilik (4 madde)

Ölçekte bulunan maddeler “Uygun Değil”, “Bazen Uygun”, “Tamamen Uygun” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. “Uygun Değil” yanıtına 0 puan, “Bazen Uygun” yanıtına 1 puan, “Tamamen Uygun” yanıtına 2 puan verilmektedir. Ölçekte, alt ölçeklerin yapısından dolayı genel bir toplam puan elde edilememektedir. Her bir alt ölçek, kendi içinde değerlendirilmektedir. Her bir alt ölçekten elde edilen toplam puan, o ölçeğin temsil ettiği davranışın hangi sıklıkta gerçekleştirildiğini göstermektedir. Ölçeği uygulayan kişilerin herhangi bir özel eğitim alması gerekmemektedir (Ladd ve Profilet, 1996).

Ölçeğe ait iç güvenilirlik çalışmalarının sonucunda her alt ölçeğe ait iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılar şu şekildedir (Ladd ve Profilet, 1996):

Akranlarına karşı saldırganlık: .89 ($p < .01$)

Akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek: .92 ($p < .01$)

Akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek: .87 ($p < .01$)

Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma: .77 ($p < .01$)

Akranları tarafından dışlanma: .94 ($p < .01$)

Aşırı hareketlilik: .88 ($p < .01$)

Alt ölçeklerin her birine ait test-tekrar test ölçümlerinin sonuçları, iki ölçüm arasında tüm alt ölçeklerin zamana karşı değişmezliğinin ($p < .05$) olduğunu göstermiştir. Yapı geçerliğinde alt ölçeklerin birbirleriyle ilişkileri incelenmiş ve ölçeğin yapısal geçerliğe sahip olduğu ($p < .05$, $p < .01$, $p < .001$) kanıtlanmıştır (Ladd ve Profilet, 1996). Bunun yanında; yapısal geçerlik çalışmalarında, öğretmen, akran değerlendirmelerine başvurulmuş ve gözlemler gerçekleştirilmiştir. Akranlar, öğretmen değerlendirmeleri ve gözlem sonuçları ile ölçek sonuçları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu ($p < .05$, $p < .01$, $p < .001$) saptanmıştır (Ladd ve Profilet, 1996).

Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması (EK-2), Gülay (2008) tarafından yapılmıştır. Öncelikle İstanbul ilinde yaşayan ve anaokuluna devam etmekte olan 5-6 yaş grubu 120 çocuğun katılımıyla dilsel eş değerlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Dilsel eş değerlik çalışmasında, orijinal formların Türkçe'ye çeviri işlemleri gerçekleştirilmiştir. Çeviri işlemlerinin ardından istatistik işlemleri yapılmıştır ve bu işlemlerin sonucu ölçeğin dilsel eş değerliğe sahip olduğunu göstermiştir (Gülay, 2008).

İstanbul ilinde yaşayan ve anaokuluna devam etmekte olan 5-6 yaş grubu 746 çocuk ve 35 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen istatistik çalışmalarının sonucunda Türkçe'ye uyarlanmış Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının .8078 olduğu görülmüştür ($r = .8078$, $p < .01$). Elde edilen sonuç, ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğunu göstermiştir.

İki hafta arayla ölçeğin Türkçe formunun iki defa uygulanması sonucuna bağlı olarak ilişkili katsayı, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği ile hesaplanmıştır. İki ölçüm arasında istatistiksel açıdan .001 düzeyinde çok yüksek düzeyde ($r = .990$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen sonuç, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin kabul edilebilir seviyede olduğunu göstermiştir (Gülay, 2008).

3.4.3. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği

Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği, 2002 yılında Kochenderfer ve Ladd tarafından, 5-6 yaş çocukları için geliştirilen “Akranların Şiddetine Maruz Kalma- Kişisel Değerlendirme (Self Reports of Victimization) Ölçeği’nden yola çıkılarak geliştirilmiştir (Ladd ve Kochenderfer-Ladd, 2002). Akranların Şiddetine Maruz Kalma- Kişisel Değerlendirme Ölçeği okul öncesi dönem çocuklarının maruz kaldıkları akran şiddetini ortaya çıkarmak için geliştirilmiş ve güvenilirlik, geçerlik analizleri yapılmış bir ölçme aracıdır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda ölçeğin, iç tutarlık katsayısı .71 ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Kriter geçerliğinde; kişisel değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan akranların şiddetine maruz kalma ile yalnızlık, depresif belirtiler ve kaygı arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunurken, akran kabulü ile olumsuz yönde ilişki bulunmuştur (Ladd ve Kochenderfer-Ladd, 2002).

Ölçekte, akran saldırganlığının dört tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere toplam dört madde bulunmaktadır. Her bir madde, “Hiçbir zaman”, “Bazen”, ve “Her zaman” ifadeleriyle değerlendirilmektedir (Ladd ve Kochenderfer-Ladd, 2002).

Ölçek, Türkçe’ye Gülay (2008) tarafından uyarlanmıştır (EK-3). Yapılan istatistiki işlemlerin sonucunda Türkçe’ye uyarlanan Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği’ nin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının .7194 olduğu görülmektedir ($p < .001$). Elde edilen sonuç, ölçeğin iç tutarlılığının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Gülay, 2008).

Bu araştırmada 90 kekemeliği olan ve olmayan çocuklar için öğretmenler tarafından doldurulan Çocuk Davranış Ölçeği’nin tümü için Cronbach Alfa (α) güvenilirlik katsayısı .85 bulunmuştur. Benzer şekilde çalışma grubuna uygulanan Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği’nin tümü için Cronbach Alfa (α) güvenilirlik katsayısı .96 bulunmuştur. Buna göre kekemeliği olan ve olmayan grup için yapılan her iki ölçek uygulamasının da güvenilir sonuçlar verdiği ifade edilebilir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce, uygulama esnasında kullanılması düşünülen ölçeklerin kullanım izni, ölçekleri Türkçe'ye uyarlayan Doç. Dr. Hülya Gülay Ogelman'dan alınmıştır (EK-5). Daha sonra tezin konusu, içeriği, uygulanması planlanan ölçekler ve uygulama süresi bilgilerini içeren bir belge ile Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu'na başvuruda bulunulmuş ve bu kurul tarafından araştırmanın yapılmasında herhangi etik bir sakınca bulunmadığı yönünde karar verilmiştir (EK-6). Verilerin toplanması esnasında ölçekleri çocuğun sınıf öğretmenini dolduracağı için Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak okullarda uygulama yapma izni alınmıştır (EK-4).

Araştırmaya katılan tüm çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri çalışma hakkında bilgilendirilerek bu kişilerden çalışmaya katılmak istediklerine dair onay alınmıştır. Veriler; ebeveyn onayı alındıktan sonra her çocuğun öğretmenine ulaşılarak, öğretmenin ölçek ve formları doldurması yoluyla toplanmıştır.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin demografik özelliklerini betimleyen frekans ve yüzde dağılımları bulunmuştur. Puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov - Smirnov ve Shapiro - Wilk testleri uygulanmıştır (EK-7). Sonuç dağılımının normal olmadığını gösterdiği için verilerin çözümlemesinde non-parametrik teknikler uygulanmıştır.

Kekemeliği olan ve olmayan çocukların öğretmenleri tarafından doldurulan Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği'nin alt boyutlarından ve Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'nden elde edilen puanların çocukların kekemeliği olup olmama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için nonparametrik tekniklerden olan Mann Whitney-U tekniği kullanılmıştır. Çocuğun okula uyum sorunu yaşamasının çocuğun kekemeliği olup olmama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Ki Kare (Chi-Square) tekniği kullanılmıştır. Tüm bu tekniklerin uygulanmasında SPSS (SPSS 21 for Windows) kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu araştırma, genel olarak okul öncesi dönemde kekemeliği olan ve olmayan çocukların akran ilişkilerini karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde, araştırmanın genel amacına ulaşmak için belirlenen alt amaçlara yönelik toplanmış olan verilerin istatistiksel çözümlenmelerinin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.1. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Başkalarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin “başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme” alt boyutundan aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular Çizelge 4.1’de sunulmuştur.

Çizelge 4.1. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Başkalarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	45,78	2060,00			
Kekemeliği olmayan grup	45	45,22	2035,00	1000,000	-0,101	0,919
Toplam	90					

Çizelge 4.1’de non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin “başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup (S.O.=45.78) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=45,22) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır (U=1000,000, z=-0,101, p>.05).

4.2. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Asosyal Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin “asosyal davranış gösterme” alt boyutundan aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular Çizelge 4.2’de sunulmuştur.

Çizelge 4.2. *Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Asosyal Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları*

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	56,83	2557,50			
Kekemeliği olmayan grup	45	34,17	1537,50	502,500	-4,178	0,000
Toplam	90					

Çizelge 4.2’de non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin akranlarına karşı “asosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup (S.O=56,83) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=34,17) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır (U=502,500, z=-4,178, p<.05). Kekemeliği olan çocukların “asosyal davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

4.3. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Akranlarınca Dışlanma” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin “akranlarınca dışlanma” alt boyutundan aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular Çizelge 4.3’te sunulmuştur.

Çizelge 4.3. *Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Akranlarınca Dışlanma Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları*

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	56,73	2553,00			
Kekemeliği olmayan grup	45	34,27	1542,00	507,000	-4,297	0,000
Toplam	90					

Çizelge 4.3’te non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin “akranlarınca dışlanma” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup (S.O=56,73) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=34,27) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır (U=507,000, z=-4,297, p<.05). Kekemeliği olan çocukların “akranlarınca dışlanma” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

4.4. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Korkulu-Kaygılı Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin akranlarına karşı *korkulu-kaygılı davranış gösterme* alt boyutundan aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular **Çizelge 4.4**'te sunulmuştur.

Çizelge 4.4. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Korkulu-Kaygılı Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	61,16	2752,00			
Kekemeliği olmayan grup	45	29,84	1343,00	308,000	-5,706	0,000
Toplam	90					

Çizelge 4.4'te non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin akranlarına karşı “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup (S.O.=61,16) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=29,84) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır (U=308,000, z=-5,706, p<.05). Kekemeliği olan çocukların akranlarına karşı “korkulu-kaygılı davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

4.5. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Çekingen Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin “asosyal davranış gösterme”, “akranlarınca dışlanma” ve “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutlarının toplamı olan akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular **Çizelge 4.5**'te sunulmuştur.

Çizelge 4.5. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Çekingen Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	61,63	2773,50			
Kekemeliği olmayan grup	45	29,37	1321,50	286,500	-5,868	0,000
Toplam	90					

Çizelge 4.5'te non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları bakımından kekemeliği olan grup (S.O.=61,63) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=29,37) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır ($U=286,500$, $z=-5,868$, $p<.05$). Kekemeliği olan çocukların akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

4.6. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Aşırı Hareketlilik” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin “aşırı hareketlilik” alt boyutundan aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular **Çizelge 4.6'**da sunulmuştur.

Çizelge 4.6. Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Aşırı Hareketlilik Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	54,37	2446,50			
Kekemeliği olmayan grup	45	36,63	1648,50	613,500	-3,266	0,001
Toplam	90					

Çizelge 4.6'da non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin “aşırı hareketlilik” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup (S.O.=54,37) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=36,63) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır ($U=613,500$, $z=-3,266$, $p<.05$). Kekemeliği olan çocukların “aşırı hareketlilik” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

4.7. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Saldırgan Davranış Gösterme” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun akran ilişkilerinin akranlarına karşı “saldırgan davranış gösterme” alt boyutundan aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular **Çizelge 4.7'**de sunulmuştur.

Çizelge 4.7. *Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Saldırgan Davranış Gösterme Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları*

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	44,00	1980,00			
Kekemeliği olmayan grup	45	47,00	2115,00	945,000	-0,565	0,572
Toplam	90					

Çizelge 4.7’de non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre akran ilişkilerinin akranlarına karşı “saldırgan davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup (S.O.=44,00) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=47,00) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır (U=945,000, z=-0,565, p>.05).

4.8. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Akran Şiddetine Maruz Kalma” Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun “akran şiddetine maruz kalma” ölçeğinden aldığı puanlar Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu testten elde edilen bulgular Çizelge 4.8’de sunulmuştur.

Çizelge 4.8. *Kekemeliği Olan ve Kekemeliği Olmayan Grupların Akran Şiddetine Maruz Kalma Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Uygulanan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları*

Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	z	P
Kekemeliği olan grup	45	57,17	2572,50			
Kekemeliği olmayan grup	45	33,83	1522,50	487,500	-4,829	0,000
Toplam	90					

Çizelge 4.8’de non-parametrik Mann Whitney-U testi bulgularına göre “akran şiddetine maruz kalma” puanları bakımından kekemeliği olan grup (S.O=57,17) ile kekemeliği olmayan grup (S.O.=33,83) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır (U=487,500, z=-4,829, p<.05). Kekemeliği olan çocukların “akran şiddetine maruz kalma” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

4.9. Kekemeliği Olan Çocukların Kekemeliği Olmayan Çocuklarla “Okula Uyum Sorunu Yaşama” Durumu Bakımından Karşılaştırılması

Kekemeliği olan ve olmayan grubun “okula uyum sorunu yaşama” durumu ve yüzdesi Ki-Kare (Chi-Square) testi ile analiz edilmiştir. Bu testten elde edilen bulgular Çizelge 4.9’da sunulmuştur.

Çizelge 4.9. Okula Uyum Sorunu Yaşamanın Kekemeliği Olma Değişkenine Bağımlı Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

Gruplar	Okula Uyum Sorunu		Toplam	X ²	Sd	p
	Evet	Hayır				
Kekemeliği Olan Grup	32	13	45			
Grup içinde %	71,1%	28,9%	100,0%			
Kekemeliği Olmayan Grup	4	41	45	36,296	1	0,000
Grup içinde %	8,9%	91,1%	100,0%			
Toplam	36	54	90			
Grup içinde %	40,0%	60,0%	100,0%			

Çizelge 4.9’da görülebileceği gibi, “okula uyum sorunu yaşama” değişkeninin kekemeliği olma değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=36,296$; $p<.05$). Anasınıfı öğretmenlerinin verdiği bilgiler doğrultusunda; okula uyum sorunu yaşayan çocuk sayısının kekemeliği olan grupta 32 (%71,1), kekemeliği olmayan grupta 4 (%8,9) olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırmada, okul öncesi dönemdeki kekemeliği olan ve olmayan çocukların akran ilişkileri karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmaya dahil edilen kekemeliği olan çocuk grubu ile kekemeliği olmayan çocuk grubu akran ilişkilerinin alt boyutları ve akran şiddetine maruz kalma bakımından karşılaştırılmıştır. Bunun yanında, kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup okula uyum sorunu yaşayıp yaşamamaları bakımından karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın ilk bulgusuna göre, akran ilişkilerinin “başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Diğer bir deyişle; kekemeliği olan gruptaki çocuklar akranlara karşı empatik, nazik, rahatlatıcı ve paylaşmaya yönelik gönüllü davranışları içeren (Ladd ve Profilet, 2006) yardımı amaçlayan sosyal davranışlar sergilemede kekemeliği olmayan gruptaki çocuklarla benzer sonuçlar almışlardır. Blood ve Blood (2015) tarafından kronik kekemeliği olan ve kekemeliği olmayan toplam 70 ergen erkek katılımcı ile gerçekleştirilen araştırma sonuçları bu bulguya ters düşmektedir. Öyle ki araştırmaya katılan kronik kekemeliği olan grubun diğer gruba göre akran ilişkilerinde daha fazla güçlük yaşadığı ve daha az başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterdiği saptanmıştır. Bu durum, ergenlik dönemi ile okul öncesi dönemde gösterilen başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış düzeyinin farklılaşabileceğini düşündürmektedir. Bunun yanında, aynı araştırmada her iki grupta da akran ilişkilerinde yaşanan zorluklar ile akranlara karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgunun anlamlı olmaması; okul öncesi kurumlarında akranlara karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışları geliştiren etkinliklerin çokça olmasına bağlanabilir. Okul öncesi eğitim programında paylaşma, sıra bekleme, nezaket sözcükleri kullanma, yardım etmeye yönelik amaç ve kazanımlar önemli bir yer tutmaktadır (M.E.B., 2013). Bunun yanında, kullanılan ölçeğin başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutu; yardım etme, işbirliği yapma, empati kurma, güvenilir ve dürüst olma, akranlarını dinleme, ahlaki konulara (iyilik, dürüstlük vb.) ilgili olma gibi unsurları içermektedir (Ladd ve Profilet, 2006). Bu davranışların

gerçekleştirilebilmesi için konuşmanın şart olmadığı ve çocuğun kekemeliğe sahip olmasının bu davranışları göstermesine engel teşkil etmeyeceği düşünülebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu akran ilişkilerinin akranlarına karşı “asosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu yönündedir. Kekemeliği olan çocuklar “asosyal davranış gösterme” puanları bakımından kekemeliği olmayan çocuklardan daha yüksek puanlar almışlardır. Çocuğun kekemeliğe sahip olması kendini ifade etmesinde bir takım sıkıntılara yol açarak çocuğun daha çok yalnız olmayı tercih etmesine, akranlarıyla arasına mesafe koyarak akran etkinliklerinden uzak durmasına sebebiyet verebilir. Bu bulguya paralel olarak; Langevin, Packman ve Onslow (2009) kekemeliği olan çocukların sosyal güçlükler yaşadığını belirtmektedir. Bu sosyal güçlükler oyuna katılmada, oyun lideri olmada ve akranlarla yaşanan çatışmaları çözmeye zorlanma olarak kendini gösterebilmektedir. Benzer şekilde Giorgetti, Oliveira ve Giacheti (2015), kekemeliği olan ve olmayan bireylerin sosyal yetkinliğini karşılaştırdıkları araştırmalarının sonucunda kekemeliği olan bireylerin iletişim gerektiren sosyal durumlarda bir takım güçlükler yaşadığını saptamışlardır.

Araştırma sonucunda akran ilişkilerinin “akranlarınca dışlanma” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Kekemeliği olan çocuklar “akranlarınca dışlanma” bakımından kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek puanlar almışlardır. Kekemeliğe sahip olması çocuğun diğerleri tarafından olumsuz görülmesine, etiketlenmesine ve sosyal olarak dışlanmasına sebebiyet verebilmektedir (Prezepeiorca, Blachnio, Louis ve Wozniak, 2013). Davis, Howell ve Cooke (2002), kekemeliği olan 16 çocuk ve bu çocukların sınıf arkadaşlarıyla sosyometri ölçeğini kullanarak bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Kekemeliği olan çocukların kekemeliği olmayan akranlarına göre akran reddine daha sık maruz kaldığı ve dışlandığı bulunmuştur. Bu araştırmanın bulguları, mevcut araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca, bu bulgunun bir önceki bulgu ile örtüştüğü düşünülebilir. Öyle ki kekemeliği olan çocuğun asosyal davranış göstermesi ve dışlanması birbiriyle ilişkili olup çocuğun akran etkileşimini olumsuz etkileyebilir. Kekemeliği olan çocuklar dışlandıkları için akran etkinliklerinden uzak durarak asosyal davranışlar sergileyebilirler.

Araştırmanın bir diğer sonucu, akran ilişkilerinin akranlarına karşı “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği

olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğudur. Kekemeliği olan çocukların akranlarına karşı “korkulu-kaygılı davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bulgudan hareketle kekemeliği olan çocukların konuşma esnasında takılacaklarını, kendilerini ifade edemeyeceklerini veya başkalarının onları anlamayacağını düşünerek korkulu-kaygılı davranışlar sergilediği düşünülebilir. Alan yazına bakıldığında kaygı düzeyi ile kekemelik ilişkisini inceleyen ve benzer bulgularla sonuçlanan araştırmaların olduğu görülmektedir. Blood ve Blood (2007), 11-12 yaşlarında kekemeliği olan ve olmayan çocukları karşılaştırarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında kekemeliği olan çocukların kaygı düzeylerinin kekemeliği olmayan çocuklardan daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Giorgetti, Oliveira ve Giacheti (2015), kekemeliği olan ve olmayan çocuk ve ergenleri karşılaştırdıkları araştırma sonucunda; kekemeliği olan grubun kekemeliği olmayan gruba göre korku, sinirlilik/gerilim, suçluluk, kaygı, mükemmeliyetçilik ve endişe bakımından anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldığını bulmuştur. Aydın (2015) tarafından 3-7 yaş aralığındaki çocuklarla gerçekleştirilen araştırma sonucunda da kekemeliği olan çocukların tipik gelişim gösteren çocuklara göre daha yüksek düzeyde korku yaşadıkları saptanmıştır. Mulcahy, Hennessey, Beilby ve Byrnes (2008), tarafından gerçekleştirilen araştırmada kekemeliği olan ve olmayan ergenlerin kaygı düzeyleri ve günlük iletişime dair tutumları incelenmiştir. Araştırmaya yaşları 11-18 arasında, kekemeliği olan 19 (18 erkek, 1 kız) ve kekemeliği olmayan 18 (16 erkek, 1 kız) ergen katılmıştır. Katılımcılar tarafından Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği doldurulmuştur. Sonuç olarak, kekemeliği olan ergenlerin daha yüksek düzeyde durumluk ve sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Benzer şekilde kekemeliği olan grubun sosyal kaygısının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Kekemeliği olan ergenlerdeki kaygı durumunun günlük durumlardaki iletişimsel güçlük ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Kraaimat ve diğerleri (2002) tarafından kekemeliği olan ve olmayan yetişkinlerle gerçekleştirilen araştırma sonuçlarının da bu yönde olduğu görülmektedir. Öyle ki bu araştırmada da kekemeliği olan bireylerin kekemeliği olmayan bireylere göre sosyal ortamlarda daha yüksek düzeyde duygusal gerginliğe sahip oldukları ve kendilerini rahatsız hissettikleri saptanmıştır. Aynı zamanda, araştırmaya katılan kekemeliği olan grubun yaklaşık olarak yarısının yüksek düzeyde sosyal kaygı bozukluğuna sahip olduğu bulunmuştur.

Bu araştırma sonucunda, akran ilişkilerinin akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Kekemeliği olan çocukların akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanlarının kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları; “asosyal davranış gösterme”, “akranlarınca dışlanma” ve “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutlarından alınan puanların toplanmasıyla elde edilmektedir (Gülay, 2008). Kekemeliği olan gruptaki çocuklar kekemeliği olmayan gruptaki çocuklara göre çekingen davranışı oluşturan üç alt boyuttan da daha yüksek puan almışlardır. Kekemeliği olan çocukların çekingen davranış puanlarının kekemeliği olmayan çocuklara göre yüksek olması da tüm bu bulguların birbiriyle tutarlı olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanında kekemeliği olan çocuğun kaygılı olması sosyal ilişkilerden korkmayı ve çekinmeyi beraberinde getirebilir. Benzer şekilde Giorgetti, Oliveira ve Giacheti (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın çekingenlik alt boyutuna dair verileri göz önünde bulundurulduğunda; ebeveynlerin kekemeliği olan çocuklarının utangaç, kapalı, içe dönük, sessiz ve depresif olarak tanımladığı görülmektedir. Farklı olarak; Choi ve diğerleri (2013), yaşları 3-6 arasında, kekemeliği olan ve olmayan toplam 54 çocuğun katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmanın sonucunda iki grup arasında çekingen davranış gösterme bakımından anlamlı bir fark olmadığını saptamışlardır. Ancak çocukların çekingenliğine dair uç verileri değerlendirdiklerinde, kekemeliği olan grupta çekingen davranış puanı yüksek olan sayıca daha fazla çocuğun olduğunu bulmuşlardır. Bunun yanında aynı araştırmada yüksek düzeyde kekemeliğe sahip olan çocukların çekingen davranış gösterme puanlarının düşük düzeyde kekemeliğe sahip çocuklardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Langevin, Packman ve Onslow (2010), okul öncesi dönemde kekemeliği olan 77 çocuğun ebeveyni ile algısal bir çalışma yürütmüştür. Sonuç olarak ebeveynlerin % 89’una göre çocuklarının kekemeliğe sahip olması çocuklarının çekinme, azalmış sözel çıktı ve kaçınma gibi olumsuz durumları yaşamalarına yol açmaktadır. Daha önce yapılan araştırmaların ve bu araştırmanın sonuçlarından hareketle kekemeliği olan çocukların konuşma esnasında yaşadıkları akıcısızlıklardan dolayı özellikle yabancı kişilerle konuşma, okulun ilk günü, tanımadığı arkadaşlarla oynama gibi durumlarda daha fazla çekingen davranışlar sergileyeceği düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç; okula uyum sorunu yaşayan ocuk sayısının kekemeliği olan grupta kekemeliği olmayan gruba göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu yönündedir. Bu sonuç kekemeliği olan gruptaki çocukların daha fazla çekingen davranış göstermesi ile örtüşmektedir. Çocuğun akranlarına karşı çekingen davranışlar sergilemesinin akran etkinliklerine katılamamayı beraberinde getireceği ve dolayısı okula uyum sürecini güçleştireceği düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda akran ilişkilerinin “aşırı hareketlilik” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların “aşırı hareketlilik” puanlarının kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgunun özellikle Dohaner ve Richels (2012)’ın kekemeliği olan çocukların ebeveynlerinin çocuklarında aynı zamanda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) semptomlarını gözlemleyip gzlemlemediklerine dair gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçları tarafından desteklendiği görülmektedir. Araştırmaya; kekemeliği olan yaşları 3-17 arasında 36 ocuk (32 erkek, 4 kız) ve bu çocukların ebeveynleri katılmıştır. Bu araştırmaya göre kekemeliği olan çocukların %58’inin ebeveyni ocuklarında DEHB olabileceğinden şphelenmektedirler. Bu ebeveynler çocuklarının DEHB yönünden ayrıca değerlendirilmesine ihtiya duyduklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak, ebeveynlerin ocuklarında DEHB olduğunu düşünmeleri ile çocuğun kekemeliğe sahip olması arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Aydın (2015) tarafından 3-7 yaş aralığında kekemeliği olan, tipik gelişim gösteren ve endiliğinden iyileşen toplam 150 ocuk ile gerçekleştirilen araştırma sonucunun farklı olduğu görülmektedir. Bu araştırmada kekemeliği olan çocuklarla tipik gelişim gösteren çocukların hiperaktivite/ataklık puan ortalamaları açısından farklılaşmadığı saptanmıştır. Yine aynı araştırmada iki grup arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen kekemeliği olan çocukların puanlarının tipik gelişim gösteren çocuklardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu noktada kekemeliği olan çocuğa yönelik gerek dil ve konuşma terapistleri tarafından gerek sınıf ğretmeni tarafından yapılacak müdahalelerin planlanması ve uygulanmasında bu bulgunun göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Örneğin kekemeliği olan hareketli ve dürtüsel yapıdaki bir çocuğa yönelik uzun süreli ve masa başı etkinliklerden ziyade hareketi içeren kısa süreli etkinliklerin daha uygun olacağı söylenebilir.

Akran ilişkilerinin akranlarına karşı “saldırgan davranış gösterme (zorbalık)” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Diğer bir deyişle kekemeliği olan çocuklar akranlarına karşı vurma, suçlama gibi saldırgan davranışlarda bulunma bakımından kekemeliği olan gruptan farklılaşmamaktadır. Diğer taraftan bu araştırmanın sonucunda “akran şiddetine maruz kalma ” puanları bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Kekemeliği olan çocukların “akran şiddetine maruz kalma” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bağlamda, bu iki bulgunun birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu bulgulardan kekemeliği olan çocukların yaşadıkları sözel zorluklar sebebiyle zorbalığa başvurmaktan ziyade kurban rolünde olduğu söylenebilir. Kekemeliğe sahip olması çocuğun fiziksel, sözel ya da psikolojik yönden zorbalığa uğramasını ve kurban olarak seçilmesini arttıracak bir risk faktörü olarak görülebilir. Kekemelik ve zorbalığa uğrama ilişkisini inceleyen pek çok araştırma sonucunun bu sonuçlara paralel olduğu görülmektedir. Blood ve Blood (2007), kekemeliği olan ve olmayan çocukların zorbalığa karşı savunmasız olma düzeylerini inceleme amacıyla gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda kekemeliği olan gruptaki çocukların zorbalığa maruz kalma riskinin (%61) kekemeliği olmayan gruba (%22) göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Davis, Howell ve Cooke (2002) tarafından yapılan araştırmada kekemeliği olan çocuklar ve sınıf arkadaşları sosyometri ölçeği yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda kekemeliği olmayan çocukların kekemeliği olan çocukları daha çok kurban rolünde yardıma muhtaç çocuklar olarak gördükleri belirlenmiştir. Blood ve Blood (2004), kekemeliği olan ve olmayan ergenleri zorbalığa karşı savunmasız olma durumu açısından karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak kekemeliği olan grubun zorbalığa uğrama riskinin (%43), kekemeliği olmayan gruptan (%11) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Langevin ve diğerleri (1998) kekemeliği olan 7-15 yaşlarındaki çocukların alay edilme ve zorbalığa uğrama durumlarını saptamak amacıyla gerçekleştirdikleri ölçek çalışmasının sonucunda kekemeliği olan çocukların %59’unun konuşmalarındaki takılmaları sebebiyle alaya alındığını, %69’unun ise konuşmaları dışındaki hususlar (boy, kilo vb.) sebebiyle alaya alındıkları bulunmuştur. Yine bu araştırmaya göre akranlarınca taklit edilme, isim takılma ve alaya alınma kekemeliği olan çocukların en sık maruz kaldıkları zorbalık türleridir. Hugh-Jones ve Smith (1999) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya katılan 15-66 yaş aralığındaki

kekemeliği olan katılımcıların çoğu okul yıllarında zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Bunun yanında; araştırmaya katılan kekemeliği olan ve zorbalığa uğrayan katılımcıların hemen hemen %50'si anne-baba ve öğretmenlerinin bu durumun farkında olmadığını aktarmışlardır. Bu noktadan hareketle, önceden yapılmış çalışmaları destekleyen bu iki bulgunun kekemeliği olan bireylere yönelik zorbalığa dair farkındalığın oluşması; dil ve konuşma terapistleri ile öğretmen işbirliğine önem verilerek kekemeliği olan çocuklara yönelik zorbalığı önleme ve müdahale stratejilerinin belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

5.2. Sonuç

Okul öncesi dönemdeki kekemeliği olan ve olmayan çocukların akran ilişkilerinin karşılaştırılması amacı ile gerçekleştirilen araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Akran ilişkilerinin “başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır.
2. Akran ilişkilerinin akranlarına karşı “asosyal davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların “asosyal davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.
3. Akran ilişkilerinin “akranlarınca dışlanma” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların “akranlarınca dışlanma” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.
4. Akran ilişkilerinin akranlarına karşı “korkulu-kaygılı davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların akranlarına karşı “korkulu-kaygılı davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.
5. Akran ilişkilerinin akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların akranlarına karşı “çekingen davranış gösterme” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

6. Akran ilişkilerinin “aşırı hareketlilik” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların “aşırı hareketlilik” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

7. Akran ilişkilerinin akranlarına karşı “saldırgan davranış gösterme” alt boyutu bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

8. “Akran şiddetine maruz kalma” puanları bakımından kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kekemeliği olan çocukların “akran şiddetine maruz kalma” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksektir.

9. Okula uyum sorunu yaşama değişkeni ile kekemeliği olma değişkeni arasındaki bağımlılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Okula uyum sorunu yaşayan çocukların kekemeliği olan grupta kekemeliği olmayan gruba göre sayıca daha fazla olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak; kekemeliği olan ve olmayan grupların akran ilişkilerinin “asosyal davranış gösterme”, “akranlarınca dışlanma”, “korkulu-kaygılı davranış gösterme”, “çekingen davranış gösterme”, “aşırı hareketlilik” alt boyutları bakımından farklılaştığı saptanmıştır. Kekemeliği olan gruptaki çocuklar tüm bu boyutlardan kekemeliği olmayan çocuklara kıyasla daha yüksek puanlar almışlardır. Bunun yanında kekemeliği olan ve olmayan gruplar arasında akran ilişkilerinin “başkalarına karşı yardımcı amaçlayan sosyal davranış gösterme” ve “saldırgan davranış gösterme” alt boyutları bakımından bir fark saptanmamıştır. Kekemeliği olan grup ile kekemeliği olmayan grubun “akran şiddetine maruz kalma” puanları bakımından farklılaştığı saptanmıştır. Kekemeliği olan çocukların “akran şiddetine maruz kalma” puanları kekemeliği olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Son olarak, bu araştırma kapsamında kekemeliği olan grupta okula uyum sorunu yaşayan çocukların kekemeliği olmayan gruba göre sayıca daha fazla olduğu belirlenmiştir.

5.3. Öneriler

Okul öncesi dönemdeki kekemeliği olan ve olmayan çocukların akran ilişkilerinin karşılaştırılması amacı ile gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda sunulan öneriler şunlardır:

1. Kekemeliği olan bireylerin akran ilişkileri farklı yaş gruplarıyla farklı ölçekler kullanılarak incelenebilir.
2. Kekemelik ve akran ilişkileri arasındaki ilişki; cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi gibi değişkenlere göre incelenebilir.
3. Kekemeliği olan çocukların akran ilişkilerini inceleyen araştırmalar çocukların oyunları gözlemlenerek desteklenebilir.
4. Velilerin çocuklarının akran ilişkilerine dair görüşleri, aynı ölçeklerin velilere de doldurtulması yoluyla elde edilebilir. Bu şekilde öğretmen ve veli arasındaki algısal farklılıklar ortaya konabilir.
5. Kekemeliği olan çocukların akran ilişkileri; terapi alıp almama ve terapide olumsuz akran ilişkilerine yönelik baş etme stratejilerinin ele alınıp alınmaması durumlarına göre karşılaştırılabilir.
6. Kekemeliğin şiddeti ve takılma biçimleri (hece tekrarı, uzatma, blok vb.) ile akran ilişkileri arasındaki ilişki incelenebilir.
7. Kekemeliği olan çocuklara yönelik akran ilişkilerini ele alan bir ölçek geliştirme çalışması yapılabilir.
8. Dil ve konuşma terapistleri çocuğa yönelik terapi programını planlarken ve uygularken çocuğun kekemeliğe sahip olmasının sosyal sonuçlarını (dışlanma, zorbalığa uğrama vb.) göz önünde bulundurabilir. Terapi sürecinde gerek çocuğun ailesi ile gerek çocuğun öğretmeni ile iletişime geçerek çocuğun akranlarıyla olan ilişkisini olumlu yönde etkileyebilir.
9. Okullarda çalışan yöneticiler, psikolojik danışmanlar ve öğretmenler kekemeliği olan çocukların zorbalığa uğrama riskini göz önünde bulundurarak bu çocuklara yönelik zorbalığı önleme ve zorbalığa müdahale programları geliştirebilirler.

KAYNAKÇA

- Aluede, O., Adeleke, F., Omoike, D. and Afen-Akpaide, J. (2008). A review of the extend, nature, characteristics and the effects of bullying behavior. *J. Instr. Psychol.*, 35(2), 151-159.
- Antony, M. M., Swinson, R. P. (2008). *The shyness and social anxiety workbook*. Canada: Accesible Publishing Systems PTY, Ltd.
- Asendorpf, J. B. (1991). Development of inhibited children's coping with unfamiliarity. *Child Dev.*, 62, 1460-1474.
- Aydın, A. (2015). *Gelişimsel kekemelik ve mizaç: Kekeleyen, tipik gelişim gösteren ve kendiliğinden iyileşen çocukların mizaç özelliklerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bandura, A. and Walters, R. H. (1963). *Social learning and personality development*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Berk, L. E. (2003). *Development through the lifespan* (3. Baskı). USA: Pearson Education Inc.
- Beitchman, J., Brownlie, E. (2005). Language development and its impact on children's psychosocial and emotional development. *Encyclopedia on Earlychildhood Development*, 1-8.
- Bierman, K. L. (2004). *Peer rejection: Developmental processes and intervention strategies*. New York: The Guilford Press.
- Blood, G. W., Blood, I. M. (2004). Bullying in adolescents who stutter: Communicative competence and self esteem. *Contemp. Issues Commun. Sci. and Disord.*, 31, 69-79.
- Blood, G. W., Blood, I. M. (2007). Preliminary study of self-reported experience of physical aggression and bullying of boys who stutter: Relation to increased anxiety. *Percept. Mot. Skill.*, 104, 1060-1066.
- Blood, G. W., Blood, I. M. (2015). Psychological health and coping strategies of adolescents with chronic stuttering. *J. Child Adolesc. Behav.*, 3(2), 1-8.
- Blood, G. W., Boyle, M. P., Blood, I. M., Nalesnik, G. R. (2010). Bullying in children who stutter: Speech-language pathologists' perceptions and intervention strategies. *J. Fluency Disord.*, 35, 92-109.
- Bloodstein, O. (1970). Stuttering and normal nonfluency: A continuity hypothesis. *Br. J. Disord. Commun.*, 5 (1), 30-39.
- Bloodstein, O. (1995). *A handbook on stuttering*. San Diego: Singular Publishing Group.

- Bloodstein, O., Ratner, N.B. (2008). *A handbook on stuttering*. Chicago: Thomson Delmar Learning.
- Boulton, M. J. (1999). Concurrent and longitudinal relations between children's play ground behavior and social preference, victimization and bullying. *Child Dev.*, 70, 944-954.
- Bronson, M. B., Hauser-Cram, P. and Warfield, M. E. (1995). Classroom behaviors of preschool children with and without developmental disabilities. *Journal Appl. Dev. Psychol.*, 16, 371-390.
- Buhs, E. S., Ladd, G. W. (2001). Peer rejection as antecedent of young children's school adjustment: An examination of mediating processes. *Dev. Psychol.*, 37, 550-560.
- Chen, X., French, D. C. ve Scheneider, B. H. (2006). Culture and peer relationships. Chen, X., French, D.C. and Scheneider, B. H. (Eds.). *Peer relations in cultural context*. England: Cambridge University Press.
- Choi, E., Conture, E. G., Walden, T. A., Lambert, W. E., and Tumanova, V. (2013). Behavioral inhibition and childhood stuttering. *J. Fluency Disord.*, 38, 171-183.
- Choi, D. H., Kim, J. (2003). Practicing social skills training for young children with low peer acceptance: A cognitive-social learning model. *Early Child. Educ. J.*, 31(1), 41-45.
- Coie, J. D., Dodge, K. A., and Coppotelli, H. (1982). Dimensions and types of status: A cross-age perspective. *Dev. Psychol.*, 18, 557-570.
- Coie, J. D., Dodge, K. A., and Kupersmith, J. G. (1990). Peer group behavior and social status. Asher, S. R. and Coie, J. D. (Eds.). *Peer rejection in childhood* (pp. 17-59). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Conture, E. G., Kelly, E. M. (1991). Young stutterers' nonspeech behaviors during stuttering. *J. Speech Lang. Hear. Res.*, 34(5), 1041-1056.
- Coplan, R. J., and Arbeau, K. A. (2008). The stresses of a "brave new world": Shyness and school adjustment in kindergarten. *J. Res. Child. Educ.*, 22, 377-389.
- Coplan, R. J., and Armer, M. (2007). A "multitude" of solitude: A closer look at social withdrawal and nonsocial play in early childhood. *Child. Dev. Perspect.*, 1, 26-32.
- Coplan, R. J., Prakash, K., O'Neil, K., and Armer, M. (2004). Do you "want" to play? Distinguishing between conflicted shyness and social disinterest in early childhood. *Dev. Psychol.*, 40, 244-258.
- Craig, A., Hancock, K., Tran, Y., Craig, M. and Peters, K. (2002). Epidemiology of stuttering in the community across the entire life span, *J. Speech Lang. Hear. Res.*, 45, 1097-1105.

- Çetin, F., Alpa Bilbay, A., and Albayrak Kaymak, D. (2001). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler: Grup eğitimi*. İstanbul: Epilson.
- Dalton, P., Hardcastle, W. J. (1977). *Disorders of fluency*. New York: Elsevier.
- Davis, S., Howell, P., and Cooke, F. (2002). Sociodynamic relationships between children who stutter and their non-stuttering classmates. *J Child Psychol. Psychiatry*, 43 (7), 939-947.
- Dohaner, J., Richels, C. (2012). Traits of attention deficit/hyperactivity disorder in school-age children who stutter. *J. Fluency Disord.*, 37, 242-252.
- Dworzynski K., Remington A., Rijdsdijk F., Howell P. and Plomin R. (2007). Genetic etiology in cases of recovered and persistent stuttering in an unselected, longitudinal sample of young twins, *Am. J. Speech Lang. Pathol.*, 16 (2), 169-78.
- Erhardt, D., Hinshaw, S. P. (1994). Initial sociometric impressions of attention-deficit hyperactivity disorder and comparison boys: Predictions from social behaviors and from nonbehavioral variables. *J. Consult. Clin. Psychol.*, 62, 833-842.
- Frazier, S. L. (2000). *Child and adolescent anxiety: Longitudinal relations with family characteristics, peer social status, and social cognitions, and contrasts with aggressive children*. Unpublished Doctoral Thesis. USA: Indiana University.
- Gazelle, H., and Ladd, G. W. (2003). Anxious solitude and peer exclusion: A diathesis-stress model of internalizing trajectories in childhood. *Child. Dev.*, 74, 257-278.
- Gertner, B. L., Rice, M. L., Hadley, P. A. (1994). Influence of communicative competence on peer preferences in a preschool classroom. *J. Speech Hear. Res.*, 37, 913-923.
- Giorgetti M. P., Oliveira, C. M. C., Giacheti, C. M. (2015). Behavioral and social competency profiles of stutterers. *CoDAS*, 27(1), 44-50.
- Guitar, B., (2006). *Stuttering: An integrated approach to its nature and treatment*. Baltimore: Lippincott Williams and Wilkins.
- Guralnick, M. J., Connor, R. T., Hammond, M. A., Gottman, J. M., Kinnish, K. (1996). The peer relations of preschool children with communication disorders. *Child. Dev.*, 67(2), 471-489.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gülay, H. (2009a). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Gülay, H. (2009b). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.

- Hartup, W. W. (1989). Social relationships and their developmental significance. *Am. Psychol.*, 44(2), 120-126.
- Hay, D. F., Payne A., and Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *J. Child Psychol. Psych.*, 45 (1), 84-108.
- Hugh-Jones, S., Smith, P. K. (1999). Self reports of short and long term effects of bullying on children who stammer. *British J. Educ. Psychol.*, 69(2), 141-158.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kemple, K. M. (1991). Preschool children's peer acceptance and social interactions. *Young Child.*, 46 (5), 47-54.
- Keogh, B. K. (2003). *Temperament in the classroom*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Keown, L. J. (2000). *Parent-child relationship, peer functioning and preschool hyperactivity*. Unpublished Doctoral Thesis. USA: The University Of Auckland.
- Konrot, A. (2003). Okul öncesi dönemde dil ve konuşma sorunları. S. Topbaş (Ed.), *Çocukta dil ve kavram gelişimi içinde* (s. 211-222). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman, A. K. and Gregory, K. (2006). *Guiding children's social development: Theory to practice*. New York: Thomson Delmar Learning.
- Kraaimaat, F. W., Vanryckeghem, M., Van Dam-Baggen, R. (2002). Stuttering and social anxiety. *J. Fluency Disord.*, 27, 319-331.
- Ladd, G. W. (1999). Peer relationships and social competence during early and middle childhood. *Annual Rev. Psychol.*, 50, 333-359.
- Ladd, G. W. (2005). *Children's peer relations and social competence: A century of progress*. New Haven: Yale University Press .
- Ladd, G. W., and Burgess, K. B. (2001). Do relational risks and protective factors moderate the linkages between childhood aggression and early psychological and school adjustment ? *Child Dev.*, 72, (5), 1579-1601.
- Ladd, G. W. and Kochenderfer- Ladd, B. (2002). Identifying victims of peer aggression from early to middle childhood: Analysis of cross-prevalance of victimization and characteristics of identified victims. *Psychol. Assess.*, 14 (1), 74-96.
- Ladd, G. W., and Profilet, S. M. (1996). The child behavior scale: A teacher- report measure of young children's aggressive, withdrawn, and prosocial behaviors. *Dev. Psychol.*, 32(6), 1008-1024.

- Langevin, M., Bortnick, K., Hammer, T. and Wiebe, E. (1998). Teasing/bullying experienced by children who stutter: Toward development of a questionnaire. *Contemp. Issues Commun. Sci. Disord.*, 25, 12-24.
- Langevin, M., Packman, A., and Onslow, M. (2009). Peer responses to stuttering in the classroom setting. *Am. J. Speech Lang. Pathol.*, 18, 264-276.
- Langevin, M., Packman, A., and Onslow, M. (2010). Parent perceptions of the impact of stuttering on their preschoolers and themselves. *J. Commun. Disord.*, 43, 407-423.
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü. (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı: 36-72 Aylık Çocuklar İçin. Ankara.
http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_04/04124340_programkitabi.pdf
(Erişim tarihi: 24.05.2016)
- Moyles, J. R. (1989). *Just playing? The role and status of play in early childhood education*. Philadelphia: Open University Press.
- Mulcahy, K., Hennessey, N., Beilby, J., Byrnes, M. (2008). Social anxiety and the severity and typography of stuttering in adolescents. *J. Fluency Disord.*, 33, 306-319.
- Nelson, L. J., Rubin, K. H. and Fox, N. A. (2005). Social withdrawal, observed peer acceptance and the development of self-perceptions in children ages 4 to 7 years. *Early Child. Res. Q.*, 20, 185-200.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educ. Lead.*, 60(6), 12-17.
- Onslow, M. (2004). Treatment of stuttering in preschool children. *Behav. Change*, 21 (4), 201-214.
- Perry, D. G., Hodges, E. V. E., and Egan, S. K. (2001). Determinants of chronic victimization by peers: A review and a new model of family influence. Juvonen, J. and Graham, S. (Eds.). *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized* (pp. 73-104). New York: Guilford Press.
- Petrie, K. (2014). The relation between school climate and student bullying. *TEACH J. Christ. Educ.*, 8(1), 26-35.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim*, 2 (2), 531-562.
- Prezepiorka, A. M., Blachnio, A., Louis, K. O. and Wozniak, T. (2013). Public attitudes toward stuttering in Poland. *Int. J. Lang. Commun. Disord.*, 00(0), 1-12.
- Proctor, A., Yairi, E., Duff, M. C. and Zhang, J. (2008). Prevalence of stuttering in African American preschoolers. *J. Speech Hear. Res.*, 51, 1465-1479.

- Rice, M. L., Sell, M. A. and Hadley, P. A. (1991). Social interactions of speech and language impaired children. *J. Speech Hear. Res.*, 34, 1299-1307.
- Rigby, K. (1997). What children tell us about bullying. *Child. Aust.*, 22(2), 28- 34.
- Roffey, S., Tarrant, T., and Majors, K. (1994). *Young friends: Schools and friendship*. London: Cassell.
- Roth Ledley, D., and Heimberg, R. (2006). Cognitive vulnerability to social anxiety. *J. Soc. Clin. Psychol.*, 25(7), 755-778.
- Rothbart, M. K. (2011). *Becoming who we are: Temperament and personality in development*. New York: The Guilford Press.
- Rubin, K. H., Bukowski, W., and Parker, J. G. (1998). Peer interactions, relationships and groups. Damon, W., Eisenberg, N. (Eds.). *Handbook of child psychology: Social, emotional and personality development* (pp. 619-700). New York: Wiley.
- Rubin, K. H., Chen, X., Coplan, R., Buskirk, A.A., and Wojslawowicz, J.C. (2005). Peer relationships in childhood. Bornstein, M, H. and Lamb, M. E. (Eds.). *Developmental science: An advanced textbook 5th edition* (pp. 469- 511). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate.
- Scheneider, B. H., Atkinson, L., Tardif, C. (2001). Child-parent attachment and children's peer relations: A quantitative review. *Dev. Psychol.*, 37 (1), 86-100.
- Schneider, B. H. (2000). *Friends and enemies: Peer relations in childhood*. London: Arnold Publishers.
- Smith, A., Kelly, E. (1997). Stuttering: A dynamic, multifactorial model. R. F. Curlee & G. M. Siegel (Eds.), In *Nature and treatment of stuttering: New directions* (p. 204-217). Massachusetts: Allyn & Bacon.
- Turgut, A. (2005). *Relationship between bullying tendency, parental acceptance-rejection and self-concept among seventh grade students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Walden, T. A., Frankel, C. B., Buhr, A. P., Johnson, K. N., Conture, E. G., Karrass, J. M. (2012). Dual diathesis-stressor model of emotional and linguistic contributions to developmental stuttering. *J. Abnorm. Child Psychol.*, 40, 633-644.
- Ward, D. (2008). The etiology and treatment of developmental stammering in childhood. *Arch. Dis. Child*, 93, 68-71.
- Wood, J. J., Cowan, P. A. and Baker, B. L. (2002). Behavior problems and peer rejection in preschool boys and girls. *J. Genetic Psychol.*, 163 (1), 72-88.

Yairi, E., Ambrose, N. G. (1999). Early childhood stuttering I: Persistency and recovery Rates. *J. Speech Lang. Hear. Res.*, 42(5), 1097-1112.

Yairi, E., Ambrose, N. G. (2005). *Early childhood stuttering: For clinicians by clinicians*. Texas: PRO-ED Inc.

Yavuzer H. (2000). *Okul çağı çocuğu* (4.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Zebrowski, P. M., Kelly, E. M. (2002). *Manual of stuttering intervention*. Canada: Thompson.

EK-1: Çocuk Bilgi Formu

Tarih:

Değerli Öğretmenler,

Bu formun amacı, değerlendirmiş olduğunuz öğrenciyi daha iyi tanıyabilmektir. Verdiğiniz cevaplar araştırmanın sonunda toplu değerlendirilecek ve gizli kalacaktır. Bu nedenle lütfen hiç bir soruyu atlamayınız ve her maddeyi dikkatlice okuduktan sonra öğrenci için doğru olduğunu düşündüğünüz seçeneğin karşısına "X" işareti koyunuz. Katkılarınız için teşekkür ederim.

ÇOCUK HAKKINDAKİ BİLGİLER

1) Adı Soyadı (Baş harflerini yazınız.): .....

2) Doğum Tarihi (Gün/ay/yıl): .....

3) Cinsiyeti:

Kız ( ) Erkek ( )

4) Okula uyum sorunu yaşad mı?

Evet ( ) Hayır ( )

EK-2: Çocuk Davranış Ölçeğinin Bazı Maddeleri

Değerli Öğretmenler,

Lütfen aşağıdaki her bir maddenin içerdiği tanımı göz önüne alarak, değerlendirilen çocuğa uygun olma derecesine göre puan veriniz. Örnek olarak, çocuk cümlede tanımlanan davranışı sık sık gösteriyorsa “2- Tamamen Uygun” u işaretleyiniz. Çocuk davranışı ara sıra gösteriyorsa “1- Bazen Uygun” u işaretleyiniz. Çocuk nadiren bu davranışı gösteriyorsa “0 - Uygun Değil” i işaretleyiniz. Lütfen her madde için sadece bir rakamı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi atlamayınız.

	Uygun Değil	Bazen Uygun	Tamamen Uygun
1. Yerinde duramaz. Etrafa koşar ya da aşağı yukarı zıplar. Hareketsiz duramaz.	0	1	2
2. Diğer çocukları tehdit eder.	0	1	2
3. Yalnız olmayı sever.	0	1	2
4. Akranları bu çocukla oynamayı reddederler.	0	1	2
5. Diğer çocuklar sıkıntılı olduğunda onlarla ilgilenir.	0	1	2
6. Akranları ondan kaçınır.	0	1	2

EK-3: Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinin Bazı Maddeleri

Değerli Öğretmenler,

Lütfen aşağıdaki her bir maddenin içerdiği tanımı göz önüne alarak, değerlendirilen çocuğa uygun olma derecesine göre puan veriniz. Örnek olarak, çocuk cümlede tanımlanan davranışı sık sık gösteriyorsa “2- Her zaman” ı işaretleyiniz. Çocuk davranışı ara sıra gösteriyorsa “1- Bazen” i işaretleyiniz. Çocuk bu davranışı göstermiyorsa “0 – Hiçbir zaman” ı işaretleyiniz. Lütfen her madde için sadece bir rakamı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi atlamayınız.

	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
1. Diğer çocuklar tarafından devamlı azarlanır.	0	1	2
2. Akranları ona isim takar.	0	1	2
3. Diğer çocuklar ona vurur.	0	1	2

EK-4: Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605/13481546
Konu : Araştırma Projesi

29.12.2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliği' nin 09/12/2015 tarih ve 1408/9872 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dil ve Konuşma Terapisi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Şükriye KAYHAN AKTÜRK, Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Ramazan Sertan ÖZDEMİR'in danışmanlığında "Okul Öncesi Dönemdeki Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Akran İlişkilerinin Karşılaştırılması" başlıklı yüksek lisans tezi çalışması, Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okullarda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
.../12/2015

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Büyükdere Mh. Atatürk Biv. No:247 Odunpazarı/ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: <http://eskisehir.meb.gov.tr>
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: STRATEJİ
Tel: (0 222) 239 72 00-213/425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0b87-2277-3b86-8437-e5d8 kodu ile teyit edilebilir.

T.C
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Şükriye KAYHAN AKTÜRK
Kurumu/Üniversitesi	Anadolu Üniversitesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Müdürlüğümüze Bağlı Anaokulları ve Bünyesinde Anasınıfı Bulunan İlkokul ve Ortaokullar
Araştırmanın Konusu	Okul Öncesi Dönemdeki Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Akran İlişkilerinin Karşılaştırılması
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/ Tez Önerisi	Var
Veri Toplama Araçları	Çocuk Davranış Ölçeği, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği
Görüş İstenecek Birimler	-
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 sayılı genelgesi gereğince uygulanmasında sakınca yoktur.	
Komisyon Kararı	KABUL (Oybirliği ile)
Muhalif Üyenin Adı ve Soyadı	Gerekçesi : .....

KOMİSYON

25/12/2015

Komisyon Başkanı
Barış HANCI
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Üye
Dr. Seda ERCAN AKKAYA
Baş Öğretmen

Üye
Ömer GARAN
Öğretmen

Üye
E. Şenay KUTLU
Öğretmen

EK-5: Ölçek Kullanım İzinleri

T. C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi ABD.

25.03.2015

Sayın Şükriye KAYHAN AKTÜRK,

Tarafımdan Türkçe'ye uyarlanmış Ladd-Profile Çocuk Davranış Ölçeğinin ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinin Türkçe versiyonunun, ilgili yerlerde kaynak gösterilme şartıyla "Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Akran İlişkilerinin İncelenmesi" konulu tez çalışmanızda kullanmanız uygun bulunmuştur. Adı geçen ölçekler sadece belirtilen çalışmada kullanılabilir ve başkalarına verilemez. Tez içerisinde maddeler yayınlanmamalıdır. Çalışmanın tamamlandıktan sonra bir örneğini tarafıma gönderilmesi gerekmektedir. Bu koşullar doğrultusunda izin verilmektedir.

Doç. Dr. Hülya GÜLAY OĞELMAN
Pamukkale Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi ABD.

Ladd-Profile Çocuk Davranış Ölçeğinin ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinin Türkçe versiyonu çalışmam dışında başka bir araştırmada, izin alınmadan kullanılmayacak, tarafımdan başkalarına verilmeyecektir.

Handwritten signature of Şükriye Kayhan Aktürk.
Şükriye KAYHAN AKTÜRK
Anadolu Üniversitesi

EK-6: Etik Kurul İzni

Kayıt Tarihi: 02.10.2015

Protokol No: 21393

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sağlık Bilimleri
BAŞLIK:	Okul Öncesi Dönemdeki Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Akran İlişkilerinin Karşılaştırılması
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Yrd. Doç. Dr. Ramazan Sertan ÖZDEMİR
TEZ YAZARI:	Şükriye KAYHAN AKTÜRK
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	--
KARAR:	Olumlu

ETİK KURUL ÜYELERİ

İMZA/ TARİH

27.11.2015

Prof. Dr. Aydın AYBAR
Rektör Yardımcısı / Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Hayrettin TÜRK
Fen Bil. (Fen Fak.)

Prof. Dr. Coşkun BAYRAK (Yedek Üye)
Eğitim Bil. (Eğitim Fak.)

Prof. Dr. Kemal YILDIRIM
Sos. Bil. (İkt. ve İd. Bil. Fak.)

Doç. Dr. Münevver ÇAKI
Güz. San. (Güz. San. Fak.)

Doç. Dr. Bülent ERGUN (Yedek Üye)
Sağlık Bil. (Ecz. Fak.)

DA

EK-7: Kekemeliği olan ve Kekemeliği Olmayan Grup Verilerinin Normal Dağılım Gösterip Göstermediğine İlişkin Kolmogorov Smirnov ve Shapiro-Wilk Testi Bulguları

Kaynak	Gruplar	Kolmogorov Smirnov			Shapiro Wilk		
		İstatistik	n	p	İstatistik	n	p
Başkalarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış	Kekemeliği Olan Grup	.128	45	.062	.959	45	.114
	Kekemeliği Olmayan Grup	.121	45	.099	.948	45	.044
Asosyal Davranış	Kekemeliği Olan Grup	.164	45	.004	.901	45	.001
	Kekemeliği Olmayan Grup	.245	45	.000	.832	45	.000
Saldırgan Davranış	Kekemeliği Olan Grup	.313	45	.000	.702	45	.000
	Kekemeliği Olmayan Grup	.252	45	.000	.740	45	.000
Korkulu-Kaygılı Davranış	Kekemeliği Olan Grup	.105	45	.200	.937	45	.017
	Kekemeliği Olmayan Grup	.175	45	.001	.854	45	.000
Dışlanma	Kekemeliği Olan Grup	.179	45	.001	.858	45	.000
	Kekemeliği Olmayan Grup	.353	45	.000	.676	45	.000
Aşırı Hareketlilik	Kekemeliği Olan Grup	.157	45	.007	.957	45	.097
	Kekemeliği Olmayan Grup	.204	45	.000	.840	45	.000
Çekingen Davranış	Kekemeliği Olan Grup	.106	45	.200	.936	45	.016
	Kekemeliği Olmayan Grup	.195	45	.000	.868	45	.000
Akran Şiddetine Maruz Kalma	Kekemeliği Olan Grup	.233	45	.000	.818	45	.000
	Kekemeliği Olmayan Grup	.491	45	.000	.485	45	.000

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Şükriye KAYHAN AKTÜRK

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Manisa, 1986

Eğitim Geçmişi:

- 2010-2015** İstanbul Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı
- 2008-2009** Hollanda Utrecht Üniversitesi, Pedagoji Bölümü, Erasmus Değişim Programı
- 2004-2010** Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık- Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümleri Çift Anadal Programı

Mesleki Geçmişi:

- 2011-.... Üsküdar Gazi Mustafa Altıntaş İlkokulu (Psikolojik Danışman)
- 2010-2011 Esenler Kazım Karabekir İlköğretim Okulu (Okul Öncesi Öğretmeni)

Katıldığı Kurslar ve Eğitim Programları:

- Dil ve Konuşma Bozukluklarında Kinezyo Bantlama Çalıştayı, Dr. Numan Demir, 2016
- Gelişimsel Geriliği Bulunan Çocuklara Yönelik Küçük Adımlar Eğitimi Programı Çalıştayı, Prof. Dr. Sema Batu, 2016
- Söz öncesi İletişim Becerilerinin Doğal Bağlamda Öğretimi, Milleu Yöntemi Çalıştayı, Prof. Dr. Funda Acarlar, 2016
- UDEMKO Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi, Eskişehir Anadolu Üni., 2016
- Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi Eğitimi, Yrd. Doç. Dr. Nevin Dölek, 2013
- Metropolitan Okul Olgunluğu ve Gesell Gelişim Testi Uygulayıcı Eğitimi, Üsküdar RAM, 2012
- Temel Kabiliyetler Testi (TKT) Uygulayıcı Eğitimi, Üsküdar RAM, 2012
- Psikososyal Müdahale Eğitimi, Üsküdar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2012
- Uygulamalı Fillial Terapi Uygulayıcı Eğitimi, Uzm. Psik. Filiz Çetin, 2010
- Çocuk Merkezli Oyun Terapisi Grup Süpervizyon Eğitimi, Uzm. Psik. Filiz Çetin, 2010
- Çocuk Merkezli Oyun Terapisi Temel Eğitimi, Uzm. Psik. Filiz Çetin, 2009